

СЕКЦІЯ 6

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ «ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ»

Модератори секції: Ажажа Марина – д.н.держ.упр., проф.,
Фурсін Олександр – к.н.держ.упр., доцент.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-447-7-6>

УДК 796.015.1

БІЛОГУР ВЛАДА ЄВГЕНІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри фізичного виховання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород, Україна)

E-mail: bilogurvlada@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1053-2716>

КОНЦЕПТ «ЦИФРОВОЇ СПОРТИВНОЇ ЛЮДИНИ» В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Четверта промислова революція переосмислює місце і роль людини у цифровому суспільстві та роль цінностей у нашій економіці, переосмислює погляди на діджиталізацію, малює картину майбутнього цифрового людства. Завдяки мобільним технологіям 7,5 млрд осіб будуть взаємодіяти у режимі реального часу, а загальний доступ до інтернету і прозорість технологій зруйнують бар'єри, що перешкоджають глобальному охопленню різноманітними послугами. Цифрова революція відкриває четверту епоху в історії людства, де всі пов'язані одне з одним онлайн і задіяні, а діджиталізація несе багато можливостей для кожного, так як технології відіграють величезну роль у глобальному цифровому середовищі. Компанії мислять, орієнтуючись на застосунки, API, відкриті операції і відкрите мислення, не прив'язані до офісів та інших структур – і в цьому їхня майстерність. Стартапи починаються з того, як технології можуть трансформувати фінансові процеси, створюючи нові бізнес-структури, які потім перейдуть у соціальну економіку стартапів, замінити банки транзакціями в Інтернеті цінностей [1].

Нові трейдингові платформи прагнуть замінити фондовий ринок блокчейном, вони використовуються для перетворення фінансових потоків, а саме як технологічно оптимізувати всі налагоджені процеси. Інвестиційні банки змушені діяти на вкрай жорсткому ринку, де технології вже кілька

років є конкурентною перевагою. Аналіз свідчить, що ми переживаємо фундаментальну революцію в історії людства, а не просто технологічний прорив або прискорену еволюцію сформованих до цього часу процесів, у зв'язку з чим треба мати багато знань, щоб працювати у режимі реального часу; завдяки штучному інтелекту і робототехніці можна буде розв'язувати набагато більше проблем, які стануть багато планетним видом; вони будуть діяти зовсім інакше, ніж попередні покоління. Масова доступність фінансових послуг збільшить загальну продуктивність праці на 3,7 трлн дол. на рік. Життя кожної людини з народження буде фіксуватися у цифровому вигляді, усі отримають доступ до страхування, заощаджень і позик, усі основні потреби будуть задоволені, для чого можуть призначити універсальний базовий дохід.

У міру діджиталізації у кожного з'являться нові форми доступу до знань і нові засоби самореалізації, так як планета стане кращою, безпечнішою і стійкішою. І запорукою цьому стануть інформаційно-комунікаційні технології, розвиток робототехніки та штучного інтелекту, що потребує розвитку цифрового мислення. Суб'єктом цифрового суспільства виступає цифрова людина. Gelato – це тільки одна з небагатьох компаній, які будують бізнес-платформи, щоб видозмінити традиційні галузі [2]. Останніми роками ми стали свідками вибуху бізнес-платформ, що з'єднують кілька сторін, таких як покупці і продавці або споживачів і виробників, інтернет-магазини Amazon і eBay- це все платформи електронної комерції. Uber здійснив революцію у сфері перевезень, об'єднавши водіїв і пасажирів на одній платформі. Airbnb побудував платформу для контактування домовласників із мандрівниками, яким треба знайти міс це для перебування. Все це свідчить про те, що відбувся раптовий вибух платформ. Платформи мають унікальні переваги перед традиційними бізнес-моделями: більший доступ до продавців, краща вартість для споживачів, збільшення ринку, легкі активи, зростання, інновації. Коли ми думаємо про платформи, то зазвичай думаємо про локації та послуги, що пов'язують продавців і покупців.

Відкриті інновації створюють широку мережу й приваблюють велику кількість учасників із різними сферами знань, які використовують ряд різноманітних методів і перспектив для розв'язання проблем. Компанії прагнуть найняти кращих людей, які можуть продукувати кращі інноваційні ідеї. Компанія зацікавлена в екстремальних значеннях розподілу ймовірностей, а не в його середньому значенні [3]. Так, у місті Амбекрг (Бавапрія) побудовано фабрику майбутнього, яка виробляє програмовані логічні контролери, пристрої, що використовуються для автоматизації промислового обладнання та процесів, Майже 75 % операцій на

цьому заводі оцифровано і автоматизовано, кожний компонент має свій власний маркер – штрих-код або вбудований чіп, який взаємодіє з машиною. Маркер і визначає точну дію, яку необхідно виконати цій машині. Незалежні комп'ютерні програми, відомі як програмні агенти, контролюватимуть кожний крок і забезпечуватимуть дотримання правил виробництва. Ця система є першим кроком на шляху створення Промислової революції 4.0. З точки зору четвертої промислової революція реальний і віртуальний виробничий світ мають об'єднатися. Цифрова революція дає змогу побачити майбутнє виробництва, яке відкриє нову еру поліпшення продуктивності в різних галузях.

Тема «Формування цифрової спортивної людини в умовах діджиталізації» є надзвичайно актуальною, оскільки відображає вплив цифровізації та інноваційних технологій на розвиток спорту та особистісне зростання атлетів. Характеристики «цифрової спортивної людини» включає інтеграція технологій у тренувальний процес, аналітика даних і персоналізація підходів. Цифрові технології відіграють велику роль у створенні нової ідентичності спортсменів, вони включають використання носимих пристроїв для моніторингу фізичних параметрів (трекери, смарт-годинники); застосування штучного інтелекту для аналізу тренувань, підвищення ефективності й запобігання травмам, велика роль віртуальної та доповненої реальності у візуалізації та вдосконаленні техніки спортсменів.

В умовах діджиталізації вплив великих даних (Big Data) та аналітики впливає на використання даних для розробки індивідуальних планів тренувань, для застосування статистики для оцінки результативності спортсменів і команд, оптимізації харчування, відновлення та психологічної підготовки. Етичні та соціальні аспекти цифровізації спорту включають проблему конфіденційності персональних даних спортсменів; питання рівності, в основі якої доступність цифрових технологій для спортсменів із різних країн і соціальних груп; вплив технологій на етичні стандарти в спорті, включаючи допінговий контроль.

Тема «Формування цифрової спортивної людини в умовах четвертої промислової революції» має ключове значення для розуміння трансформації спорту, яка відбувається під впливом новітніх технологій. Що таке цифрова спортивна людина? Це спортсмен нового покоління, чия підготовка, тренування та змагання інтегровані з цифровими технологіями. Такі спортсмени використовують дані, аналітику та інноваційні пристрої для оптимізації фізичних, психологічних і тактичних параметрів. Контекст четвертої промислової революції (4IR) характеризується впровадженням:

1) Штучного інтелекту (ШІ), так як аналізує тренувальні програми, прогнозує результати, оцінює ризики травм.

2) Big Data, в основі яких великі масиви даних дозволяють створювати персоналізовані програми тренувань.

3) Носимих пристроїв (wearables), що дають змогу постійно відстежувати фізичний стан (пульс, витривалість, відновлення).

4) Віртуальної та доповненої реальності (VR/AR), що забезпечують віртуальні тренування й моделювання ситуацій під час змагань.

Головні тенденції розвитку концепта «цифрова спортивна людина»:

1) Технологічна трансформація тренувального процесу, тренувальний контроль, інноваційні пристрої, що реєструють біометричні показники (температура, вологість шкіри, пульс). III в аналізі, наприклад, система може підказати оптимальні навантаження для розвитку витривалості чи сили.

2) Нові формати спортивних змагань, так як цифровізація створює кібертурніри та гібридні змагання (з реальними і цифровими компонентами). Віртуальні олімпіади або VR-спортивні дисципліни стають популярними.

3) Управління здоров'ям і відновленням, в контексті якого Big Data аналізує якість сну, харчування, відновлення після травм. Смарт-алгоритми пропонують індивідуальні дієти чи відновлювальні процедури.

4) Соціальні й етичні виклики, в основі якого доступність, так як цифрові технології можуть бути недоступними для спортсменів із країн, що розвиваються.

Практичне значення теми: для спортсменів підвищення результативності, скорочення травматизму, кращий контроль над підготовкою; для тренерів нові інструменти для аналізу, планування та моніторингу процесу підготовки; для спортивної індустрії впровадження цифрових платформ управління спортивними організаціями, створення інноваційних спортивних продуктів; для суспільства формування спортивної культури, доступ до нових форматів спортивних активностей.

Таким чином, формування цифрової спортивної людини – це процес, який забезпечує інтеграцію технологій у спорт, відкриває нові горизонти для розвитку спортсменів та модернізації спортивної індустрії в умовах цифровізації. Дана тема спрямована на глибоке розуміння того, як четверта промислова революція змінює спорт і особистість спортсмена, сприяючи новим підходам до підготовки, змагань та управління спортивними процесами.

Інноваційність теми «Формування цифрової спортивної людини в умовах четвертої промислової революції» полягає в її міждисциплінарному підході, який охоплює сучасні досягнення науки, технологій, медицини та спорту. Дана тема не лише спрямована на вирішення існуючих

завдань, а й на створення нових можливостей для розвитку спорту в умовах цифровізації.

Основні аспекти інноваційності:

1. Переосмислення спортивної ідентичності, тема впроваджує концепт «цифрової спортивної людини», яка поєднує традиційні аспекти фізичної підготовки з технологічними інноваціями. Вона виходить за межі стандартного уявлення про спортсмена, акцентуючи увагу на симбіозі технологій і людського потенціалу.

2. Використання передових технологій, тема фокусується на впровадженні таких інновацій, як штучний інтелект, в основі якого автоматизація аналізу тренувальних процесів і прогнозування; Big Data, що включає обробку великих обсягів даних для персоналізації тренувань і моніторингу здоров'я; підтримка реального часу в контролі за фізичними показниками; імітація умов змагань для психологічної та технічної підготовки.

3. Розробка нових моделей спортивного менеджменту, який пропонує нові способи управління спортсменами, спортивними командами й організаціями; створення цифрових платформ управління, які об'єднують аналітику, тренувальні процеси й бізнес-аспекти.

4. Соціальна інноваційність цифровізації спорту сприяє його популяризації серед молоді через нові цифрові формати, такі як кіберспорт, інтерактивні додатки й доповнена реальність, розширює доступ до спорту завдяки інтеграції дистанційного навчання й тренувань.

5. Нові формати змагань і інклюзивність сприяють створенню гібридних спортивних форматів, які об'єднують реальні та цифрові елементи, інклюзивність для спортсменів із обмеженими можливостями через технологічну підтримку.

6. Сприяння розвитку науки про спорт сприяє появі нових наукових напрямів, таких як цифрова спортивна медицина, в основі якої використання технологій для запобігання травмам і моніторингу здоров'я; технологічна фізіологія, що включає дослідження впливу цифрових інновацій на фізичні та психологічні показники спортсменів.

7. Дослідження враховує виклики четвертої промислової революції, в основі якої адаптація спорту до змін на ринку праці, коли нові технології стають невід'ємною частиною професійного життя; формування цифрової культури спорту, що відповідає сучасним тенденціям суспільного розвитку.

Таким чином, інноваційність дослідження полягає у створенні інтегрованої концепції «цифрової спортивної людини», що поєднує технологічні досягнення з цінностями спорту та сприяє їхньому розвитку в умовах глобальної цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Andriukaitiene, Regina, Voronkova V. H., Kyvliuk O. P., Nikitenko V. O. Formation and development of smart society as high-minded, high-tech and high-intelligent community. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhie State Engineering Academy*. 2017. Вип. 71. С. 17–25.
2. Bilohur, Vlada, Syvohop, Eduard, & Karabanov, Yevhen. A new paradigm for the development of the sports industry in digitalization conditions (based on the experience of highly developed countries in the world). *Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova*. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2023. 16(93). С. 84–94.
3. Bilohur Vlada, Skrypchenko Iryna, Nepsha Olexandr. The influence of globalization and digitalization on the establishment and conceptual digital sports development in China. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers*. Zaporozhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2023a. 14(91). С. 83–92.
4. Bilohur Vlada, Andriukaitiene Regina & Makieshyna Yuliia. Educational policy in the field of sport. during the COVID-19 pandemic: challenges, threats, development trends. *Humanities studies*. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. Вип. 7(84). С. 65–74.
5. Voronkova Valentina, Cherep Alla, Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina. Conceptualization of digital reality expertise in conditions of stochastic insurance: nonlinear methodology. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* Zaporozhzhia: Publishing house “Helvetica”, 2019. 2(79). P. 182–195.
6. Voronkova Valentyna, Nikitenko Vitalina, Bilohur Vlada, Oleksenko Roman, Butchenko Taras. The conceptualization of smart-philosophy as a post-modern project of non-linear pattern development of the XXI century. *Cuestiones Politicas*, Volumen 40, Número 73, julio-diciembre de 2022. Pp. 527–538.
7. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 66. С. 266–278.
8. Nikitenko V.O Modern geokultura as a geokulturnij phenomenon. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*. Zaporizhzhia State Engineering Academy. Zaporizhzhia, 2013a. Vol. 53. С. 261–270.
9. Nikitenko V. O. Human values as geocinnosti global scale: the anthropological dimension *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhia : publishing ZDIA. 2013b. Вип. 55. С. 139–146.
10. Скіннер Кріс. Цифрова людина. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Т. Якубовська. Харків : Вид-во «Ранок-Фабула», 2020. 272 с.

ГАВРИЛОВ ДМИТРО ВІТАЛІЙОВИЧ,

здобувач вищої освіти другого магістерського рівня, гр. УД-24М
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну
Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
В ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Методологія дослідження дизайну як соціального феномена – це сукупність певних теоретичних принципів, логічних прийомів, способів наукової діяльності, що застосовуються для зародження соціально-філософської рефлексії, засобами якої відображається зміст дизайнерської діяльності. Методологія як система пізнання, як система принципів і способів організації й побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему, частково збігається з теорією пізнання і, водночас, виявляється ширше за неї, оскільки в її контексті не тільки методи пізнання, але й методи інших форм людської діяльності [1, с.69]. Напрямок використання спрямований на створення рішень, що відповідають складним викликам сучасного суспільства, поєднуючи логічне й образне мислення, необхідне для прийняття ефективних рішень.

Методологія дизайну – це також термін, що вживається для визначення вчення про принципи побудови, форми, методи і способи пізнання об'єкта, дослідження **дизайну** як соціального феномена. Щоб успішно дослідити дизайн у всій його цілісності, важливо знати його призначення, закони розвитку, місце в структурі суспільного життя загалом, серед інших соціальних явищ, зокрема. Лише пізнання об'єктивних властивостей і законів дизайну може визначити методи і принципи методології його пізнання, тобто те субстанційне начало, базисний стан, який є передумовою будь-якого **концепту**; це така максима, що дозволяє проникнути в глибину досліджуваного явища [1, с.72].

Культурний контекст відіграє ключову роль у формуванні методології, адже саме він забезпечує поєднання художніх традицій із сучасними технологічними інноваціями. Така інтеграція сприяє гармонійному балансу між збереженням традиційних цінностей і впровадженням актуальних

підходів, що разом створюють основу для розробки естетичних, функціональних та соціально значущих рішень [2, с. 12].

Методологія відіграє ключову роль у формуванні професійного мислення дизайнерів, що дозволяє ефективно працювати у швидкозмінному середовищі. Системний підхід сприяє інтеграції технічних, природничо-наукових і естетичних компонентів, що є основою розробки інноваційних рішень та підвищення їхньої відповідності сучасним потребам [3, с. 5]. Окрім того, методологія враховує культурні практики, які сприяють створенню дизайн-рішень, орієнтованих на стійкий розвиток, та дозволяє гармонізувати технічний прогрес із соціокультурними цінностями [5, с. 185].

Теоретичні підходи методології дизайнерської діяльності орієнтовані на інтеграцію рефлексивних систем і мета культурних зв'язків, що створює основу для адаптації до соціальних і технологічних змін. Рефлексивні системи дозволяють здійснювати глибокий внутрішній аналіз, який сприяє створенню гнучких та адаптивних рішень у динамічному середовищі [2, с. 14]. Такі підходи забезпечують гармонію між утилітарними та художніми аспектами проектування, що є важливим для формування рішень, які відповідають культурним і функціональним потребам сучасного суспільства [5, с. 186].

Кількісні та якісні методи відіграють важливу роль у методології сучасного дизайну. Якісні методи, такі як етнографічні дослідження та інтерв'ю, дозволяють отримувати глибоке розуміння поведінки користувачів та їхніх потреб, що робить дизайнерські рішення більш адаптованими до реального середовища [3, с. 7]. До Кількісних методів належать такі методи, як аналіз великих даних і статистичне моделювання, що забезпечують об'єктивну оцінку ефективності запропонованих рішень. Структурований підхід до аналізу даних сприяє впровадженню стандартів, які відповідають сучасним вимогам дизайну. В свою чергу, інноваційні підходи в дизайні забезпечують інтеграцію цифрових технологій та постмодерністських ідей, а цифрове моделювання дозволяє створювати адаптивні та інтерактивні рішення, що відповідають потребам користувачів і змінному середовищу [4, с. 39].

Постмодерністські концепції, орієнтовані на культурну й естетичну значущість, дозволяють розширити функціональні межі дизайну, акцентуючи увагу на мистецьких аспектах проектування [2, с. 15]. Впровадження методології в українському контексті є викликом, пов'язаним з розривом між теоретичними підходами та їхнім практичним застосуванням. Ця проблема зумовлена обмеженими ресурсами й недостатньою адаптацією міжнародного досвіду до локального середовища [3, с. 8].

Також, недостатня увага до національних традицій обмежує потенціал створення унікальних рішень, які могли б стати конкурентоспроможними на глобальному рівні [2, с. 20].

Перспективи розвитку методології в Україні пов'язані з активною адаптацією міжнародного досвіду та впровадженням міждисциплінарного підходу до проектування. Формування гнучких методів дозволяє враховувати динамічні зміни в суспільстві та сприяти відповідності сучасним ринковим вимогам [4, с. 40]. Варто додатково наголосити на необхідності впровадження освітніх стратегій, які формуватимуть компетенції, що будуть забезпечувати конкурентоспроможність українських дизайнерів на міжнародному рівні.

Таким чином, методологія дослідження дизайнерської діяльності є основою для формування сучасних підходів до вирішення складних завдань у проектуванні. Її розвиток залежить від інтеграції інноваційних технологій, врахування культурного контексту й збереження балансу між локальними традиціями та глобальними стандартами. Це дозволить забезпечувати стійкий розвиток у динамічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Рижова І. С. Філософія дизайну: теоретико-методологічні засади : монографія. Запоріжжя : ЗНТУ, 2006. 544 с.
2. Антонович Є. А. Проблеми теорії та методології дизайну. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. 2009. № 26. С. 12–22.
3. Жук М. Й., Чирчик С. В. Методологія дизайн-проектування в контексті професійного становлення майбутнього дизайнера середовища. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2013. № 4. С. 4–9.
4. Сергєєва Н. В. Дизайн як методологія. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2020. № 2. С. 35–41.
5. Шалінський І. Новітні напрями дослідження сучасного дизайну. *Культурологічна думка*. 2012. № 5. С. 182–187.

КОЗАЧОК ІРИНА АНАТОЛІЇВНА,

викладач першої категорії

Запорізький електротехнічний фаховий коледж

Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0489-9696>

СИДОРЕНКО МИЛАНА ЮРІЇВНА,

студентка гр. ДЗ 22 1/9 спеціальності «Дизайн»

Запорізький електротехнічний фаховий коледж

Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ УСПІШНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства ключовою особливістю освіти є пошук нових інноваційних форм і методів навчання, які б відповідали сучасним тенденціям і забезпечували їх ефективну реалізацію. Розв'язання цих важливих питань можливе лише завдяки впровадженню новітніх педагогічних технологій, що сприятимуть розвитку творчих здібностей особистості.

Інноваційний пошук в освіті повинен починатися зі створення або прийняття фундаментальної наукової концепції, зміни парадигми навчання та виховання. Введення інновацій у процес навчання має спиратися на філософські основи освіти, відповідні вимогам часу. У нашій країні відбуваються суттєві зміни в національній освітній політиці, яка тепер орієнтована насамперед на задоволення потреб особистості, що призвело до значних змін у виборі змісту, форм і методів навчання. Проблемі вдосконалення підготовки фахівців у системі освіти приділяється достатньо уваги. Останнім часом реалізується концепція безперервної освіти, яка передбачає зміни за трьома напрямками: чому вчити (зміст), у якій послідовності (структура) і яким способом вчити (технологія) [1].

Одними з таких технологій є інтерактивні методи. Процес навчання не зводиться лише до передання інформації студенту – важливіше навчити його мислити самостійно, що вимагає інтенсивної розумової діяльності та активної участі в навчальному процесі. Використання інтерактивних технологій спрямоване саме на досягнення цієї мети.

Інтерактивність означає здатність до взаємодії чи діалогу з іншими. Інтерактивне навчання – це насамперед діалог, у якому викладач і студент

активно взаємодіють при цьому освітній процес організований так, що всі студенти залучені до процесу пізнання, мають можливість осмислювати свої знання та думки.

Якщо звернутися до історії виникнення інтерактивного навчання, то його зародки можна знайти за стародавніх часів. Так, Сократ примушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити «істину». Платон пропонував давати освіту дітям з 6-річного віку та розвивати їх за допомогою ігор, бесід, казок, пісень тощо. Конфуцій у заснованій ним школі не дотримувався регламентованих за часом і змістом навчальних занять. Навчання й виховання відбувалось у процесі довільних бесід, які часто мали евристичний характер [1].

Інтерактивна технологія дає можливість кожному студенту максимально проявити свої інтелектуальні та творчі здібності, стимулює самостійність та ініціативність. Особливість інтерактивного навчання на заняттях з економіки полягає в тому, що навчальний процес відбувається в умовах постійної, активної взаємодії всіх учасників групи. Це взаєонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними учасниками процесу, які усвідомлюють свої дії, знання та навички.

З наукової точки зору, використання інтерактивних технологій вимагає комплексного підходу до освітнього процесу, який включає адаптацію методів навчання, розробку спеціальних навчальних матеріалів і підготовку викладачів. Це зумовлено тим, що інтерактивні технології сприяють не лише передачі знань, а й розвитку критичного мислення, комунікаційних навичок та активного залучення студентів у процес навчання.

Основні вимоги для успішного впровадження інтерактивних технологій в освіту включають:

1. Технічну інфраструктуру – наявність сучасного обладнання та програмного забезпечення.
2. Підготовку викладачів – володіння технологічними навичками та методиками інтерактивного навчання.
3. Мотивацію студентів – готовність до активної участі та самостійної роботи.
4. Педагогічну підтримку – розробку методик та дидактичних матеріалів, що сприяють ефективному засвоєнню знань.
5. Оцінювання результатів – адаптація методів оцінювання, що враховують активність та залученість студентів.

Використання інтерактивних технологій вимагає від викладача розуміння суті цієї моделі навчання, вміння ретельно планувати заняття і значного часу, особливо на початкових етапах. Елементи інтерактивних

технологій варто вводити поступово, починаючи з простих методів на окремих заняттях.

Інтерактивне навчання призване вирішувати одночасне три завдання, зокрема навчально-пізнавальну, що передбачає придбання конкретних знань та навичок; комунікаційно-розвивальну, пов'язану з загальним емоційно-інтелектуальним фоном процесу пізнання; соціально-орієнтаційну, результати якої реалізуються вже за межами наданого часу та простору [2].

Науковці виділяють наступні принципи інтерактивного навчання – активності; відкритого зворотного зв'язку; експериментування; довіри в спілкуванні; рівності позицій.

Серед основних методичних принципів інтерактивного навчання, що застосовуються у навчанні, доцільними є: ретельний відбір навчальної та професійної лексики, робочих термінів, умовних понять; всебічний аналіз конкретних практичних прикладів професійної діяльності, в якій студенти виконують різні рольові функції; активне використання технічних навчальних засобів, за допомогою яких ілюструється навчальний матеріал; постійна підтримка викладачем активної внутрішньогрупової взаємодії; оперативне втручання викладача у хід дискусії у разі виникнення непередбачених труднощів, а також з метою пояснення нових для студентів положень навчальної програми; програвання ролей з урахуванням індивідуальних і інтелектуальних здібностей студентів; здійснення взаємодії в режимі суворого дотримання сформульованих викладачем норм і правил; навчання прийняттю рішень в умовах регламенту і наявності елементу невизначеності в інформації.

З огляду на вищесказане, викладачі, перш ніж приступити до освоєння інтерактивних технологій, повинні здійснити певний самоаналіз, який дозволить їм упевнитися, що вони повною мірою мають не тільки розвинений аналітичний і творчий потенціал, не лише мотиваційну готовність до формування відповідних компетенцій у студентів, а й усвідомлення того, що їх інтерес до студента, доброзичливість і терпимість, почуття такту і психологічна грамотність є певної філософією, тобто світоглядом [2].

Нагромаджений в Україні та за кордоном досвід наукових і методичних підходів переконливо демонструє, що впровадження інтерактивних технологій значно інтенсифікує та оптимізує освітній процес. Зокрема, використання цих технологій дозволяє студентам: здійснювати глибокий аналіз навчальної інформації, застосовувати творчий підхід до опанування матеріалу, що підвищує доступність знань і сприяє їх ефективному засвоєнню; формулювати та чітко виражати власні думки, обґрунтовувати та захищати свою точку зору, що розвиває навички аргументації і ведення дискусій; навчатися слухати співрозмовників і виявляти повагу до альтернативних позицій; моделювати різноманітні соціальні ситуації, що

збагачує соціальний досвід завдяки включенню в реалістичні життєві сценарії; вибудовувати конструктивні відносини в колективі, усвідомлювати свою роль у групі, уникати та вирішувати конфлікти, досягати компромісів і прагнути до діалогу; знаходити спільні рішення, що сприяють розвитку діалогічних навичок; опановувати проектну діяльність, розвивати вміння самостійної роботи та виконання творчих завдань.

Рис. 1. Наслідки впливу на суб'єкти освітнього процесу

Таким чином, інтерактивні технології виступають дієвим інструментом формування ключових компетентностей, що підвищує якість та результативність навчання.

Ефективність реалізації принципів організації, очікуваних потреб студентів і методологічних переваг інтерактивного навчання залежить від суворого дотримання етики професійних відносин, цільової та методичної придатності і багаторазового відпрацювання технологій і навчального матеріалу, впевненості викладача в своїх силах, його вміння запобігати можливим конфліктам, а при необхідності і управляти ними [3].

Наслідки позитивного впливу на всіх суб'єктів освітнього процесу представлено на рисунку 1.

Отже, можна зробити висновки, що впровадження принципів інтерактивного навчання приносить значні позитивні наслідки для кожного з суб'єктів освітнього процесу, що позначається на мотивації студентів, професійному розвитку викладачів та успішності навчального закладу загалом.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні технології навчання : електронний навчальний курс / А. Б. Єрмоленко. Біла церква : БІНПО, 2022. 37 с.
2. Принципи інтерактивного навчання студентів у закладах вищої освіти Збірник науково-методичних праць «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти» / Мілько Д. О., Педченко Г. П., Педченко Е. П. [Електронний ресурс]. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/10635/1/Сборник%20статей%202020%208.04-378-382.pdf>
3. Мерінова С. В., Половенко Л. П. Методичні основи інтерактивного навчання. *Інтерактивний освітній простір ЗВО* : матеріали Всеукраїнського науково-практичного вебінару (м. Вінниця, 4 березня 2019 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2019. С. 33–36.

КОЗЛОВЕЦЬ МИКОЛА АДАМОВИЧ,

доктор філософських наук, проф., проф. кафедри філософії та політології
Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5242-912X>

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ГУМАНІСТИЧНИЙ ВИМІР

Друга половина XX – початок XXI століття ознаменувались інтенсивним розвитком процесів інформатизації та комп'ютеризації суспільства, широким впровадженням в життя інформаційно-комунікативних технологій. Тенденція на пріоритетність і домінування технологічного виміру людського буття дедалі більше поглиблюється і розширюється. Стрімкий розвиток та широке використання інформаційно-комунікативних технологій, без сумніву, розв'язало багато нагальних проблем. Разом з тим, небувалий в історії злет науково-технологічної думки, застосування новітніх технологій призвело й до виникнення низки проблем гуманістично-етичного характеру, містять в собі онтологічну, гносеологічну, моральну й світоглядну невизначеність.

Комп'ютерна революція, новітні технології перетворюють суспільство, формують стан суспільного духу, визначають механізм ухвалення рішень і спосіб життя, поведінкові реакції й мотиви діяльності, систему переваг, які асоціюються з організацією праці, взаємодією людини і машини. Цифровізація і, відповідно, цифрова трансформація – це не тільки нові технології (штучний інтелект, блокчейн, аналіз даних й інтернет речей), а й глибоке перетворення товарів і послуг, структури організацій і підприємств, соціуму в цілому. Під впливом процесів інформатизації і цифровізації формується новий тип соціальної організації, який отримав назву цифрового суспільства [1].

Інформаційне суспільство представляє собою принципово новий тип соціальності, який ґрунтується на нетрадиційних (з погляду технології і можливостей соціалізації) формах виробництва й використання інформації. Основою інформаційного суспільства є не просто інформація, а процес інтенсивного перетворення останньої у знання, які є умовою й інструментом інноваційного розвитку. При цьому в інформаційному суспільстві знання продукуються і транслиуються шляхом новітніх інформаційних технологій й електронних мережових комунікацій, які постають у своїй сукупності простором електронних мережових комунікацій, до яких входять Інтернет, технології мобільного електрозв'язку і соціальних мереж, інтерактивні технології телебачення та ін.

У рефлексивну природу свідомості дедалі активніше втручаються елементи штучного мисленнєвого конструювання неіснуючої у природі дійсності. Сьогодні буквально всі сфери суспільного життя пронизують штучний інтелект та віртуальна реальність. Специфіка останньої виявляється в тому, що, будучи свідомо створеною людиною, вона переростає у самодостатню, суверенну силу, яка виходить із під контроль й управління творцем. Впровадження новітніх технологій виявило й такі небезпеки, як етичні колізії, конфіденційність даних, нерівномірний доступ до технологій та їх використання, втручання в приватне життя тощо [2; 3].

Сформована у цифровому контексті «нова соціальність» відрізняється тим, що вона дедалі активніше «підпорядковує собі» культуру як духовний феномен, яка на попередніх етапах суспільного розвитку розглядалась як фундамент і головний «арбітр» цивілізаційної динаміки. Цінності сучасної цивілізації все більше пов'язуються з уявленнями про новий рівень її інтелектуалізації. Моделі модернізації, інноваційного розвитку сучасного суспільства ґрунтуються не тільки на пріоритетності людського розуму, а й на ідеалах штучного інтелекту. Але при цьому не слід забувати повчальний досвід індустріальної доби, коли все відалося на відкуп технократичній культурі. Такий підхід соціально-гуманітарна наука останніх десятиліть піддала справедливій критиці. Це ще раз доводить, що пріоритети інтелектуального, особливо інтелектуально-технологічного, інтелектуально-штучного розвитку не можуть бути конструктивно реалізовані поза їх зв'язком з імперативом інтелігентності, змістовними ознаками якого є духовність, моральна культура, освітній кругозір, порядність, національна самосвідомість, патріотичність, відповідальність.

Слід враховувати і той факт, що інтелектуалізація соціального простору – явище універсальне, тоді як інтелігентність має конкретну національно-культурну розміреність і вираженість. У процесах цифровізації «інтелектуал» бачить можливість для самореалізації, а «інтелігент» нерідко чинить супротив зазначеним тенденціям, бачить в них загрозу для свого духовного життя і для суспільства в цілому. Результати інтелектуальної творчості мають значно більшу можливість формалізації і наступного декодування у соціально значущих контекстах людської культури, ніж це можна зробити щодо, наприклад, почуттів, переконань, самосвідомості, надій, відповідальності та інших якостей інтелігента.

При цьому живильне середовище інтелектуалізму, пропорційне обсягу інформації і знань, а також новим технічним можливостям штучного інтелекту, загалом невпинно зростає. Відтак надзвичайно важливим є філософсько-антропологічний зріз проблем «нової соціальності». Йдеться насамперед про серйозні трансформації світовідчуття людини, принципово нові

конотації смислу життя. Про це свідчить зростаюча статистика девіацій, залежної поведінки, і зокрема комп'ютерної залежності, інтернет-залежності, інших нових соціально-психічних синдромів. Оскільки сучасний світ дуже інтенсивно змінюється, в якому генеруються і транлюються грандіозні потоки інформації, то людина об'єктивно, в силу своїх фізіологічних особливостей, не готова за всім цим встигати, а тим більше продуктивно використовувати. Звідси стреси, перевантаження, психічні розлади та ін. Небезпека криється і в тому, що більшість людей в умовах надлишку інформації не формує власні (індивідуальні) смисли, а «сліпо вбирає» те, що викидається на інформаційний ринок. Наслідком цього є так звана кліпова свідомість, зниження фактору особистої креативності. У цьому контексті слід розглядати й утворення своєрідного світоглядного хаосу, який зумовлює розгубленість людини у світі, її одночасну схильність до протилежних систем цінностей, ідейних течій, деструктивних організацій і т. ін.

Останнім часом можна чути думки про те, що сучасна людина вже здала низку принципових інтелектуальних позицій штучному інтелекту і наступні події будуть робити цей факт очевидним для все більшої кількості людей. Зазначимо, що людина поступилася своїми позиціями лише на рівні інтелекту. При цьому людська свідомість може бути представлена як така, що складається із двох частин: інтелекту і мислення, які також утворюють протиріччя. Якщо інтелект прагне до земного, ясного, простого, матеріального, корисного, відтворюваного і т. ін., то мислення, навпаки, прагне від земного до складного, ідеального, благого, унікального тощо. Відтак інтелект працює з інформацією, а мислення зі смислами [3, с. 60–63].

Щоб справитись з цими та подібними явищами, необхідно переосмислити антропологічні проблеми цифрового суспільства, проблеми тілесності й духовності в умовах експансії новітніх технологій, зокрема, питання про співвідношення і можливості поєднання людського розуму і штучного інтелекту; про прояви тілесної й духовної природи у функціонуванні інформаційно адаптованої особистості, співвідношення реального і віртуального в його емоційно-когнітивному досвіді; про розуміння «аутентичного» і «відчуженого» буття в реально-віртуальному світі.

Дослідники обґрунтовують необхідність світоглядної «зміни», що тягне за собою збагачення нових цінностей повсякденного життя людей в контексті проникнення в неї інформаційно-комунікативних технологій на основі принципів креативності, відповідальності, пріоритетності саморозвитку і гуманізму. Учені пов'язують вихід з глобальної кризи, породженої техногенною споживчою цивілізацією, з виробленням загальноцивілізаційної стратегії на шляху до суспільства постматеріальних цінностей.

Але побудувати це суспільство можуть люди, які розуміють усі наслідки своїх дій у масштабі всієї планети і приймають виважені рішення, враховуючи планетарні потреби, керуючись системою загальнолюдських цінностей, тобто мають планетарну свідомість, планетарну відповідальність, планетарну вихованість. Спостерігається тотальне застарівання й вичерпаність науково-світоглядної парадигми, вираженої у відставанні теоретичних можливостей людини від практики, яка ще й ускладнюється завдяки технологічному прогресу. Слід визнати, що ми не зможемо вийти з кризового стану за допомогою того мислення та світогляду, які нас туди завели. Західні дослідники І. Гонсалес-Маркес і В. Толедо слушно зазначають: «Нам потрібні зрушення світогляду, зміна, яка досягає онтологічних і космологічних основ наших систем мислення» [4, с. 13]. Вчені застерігають, що попри захоплення технологізацією слід остерігатися відчуження людини від природи та його наслідків, набуття та поширення феномену бездуховності, фокусування людського буття на інтересах сьогодення, «зnelюднення» природи, її утилітаризація

Отже, вирішення основних проблем нашого часу вимагають радикального зрушення в наших уявленнях, в мисленні, в системі наших цінностей, фундаментальних змін в науковому і соціальному світогляді, зміни парадигм, що за своєю радикальністю можна порівняти з революцією Коперника. Вирішення цього завдання передбачає новий образ і новий зміст соціально-гуманітарного знання.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.
2. Дзьобань О. Цифрова людина як філософська проблема. *Інформація і право*. 2021. № 2 (37). С. 9–19.
3. Козловець М. А. Технології штучного інтелекту та їх вплив на буттєвість людини. *Humanities studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 19 (96). С. 55–66.
4. González-Márquez I., Toledo V. Sustainability Science: A Paradigm in Crisis? *Sustainability*. 2020. № 12 (7). P. 2802. <https://doi.org/10.3390/su12072802>

КРАВЧЕНКО АЛЛА ВАСИЛІВНА,

ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних наук

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту (м. Дніпро, Україна)

E-mail: alla.krav1972@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8596-7274>

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Аналіз формування та розвиток професійно орієнтованих компетенцій при викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах глобалізації та цифрової трансформації дозволяє дослідити глибокий зв'язок між викладанням української мови, зокрема у професійному контексті, та впливом глобалізаційних і технологічних змін на цей процес, що включає визначення важливості формування професійних компетенцій, які відповідають вимогам сучасного суспільства, зокрема у сфері комунікації, інформаційних технологій і міжкультурних зв'язків. Актуальність теми у тому, що вона досліджує вплив глобалізації та цифрової трансформації на викладання української мови за професійним спрямуванням, аналіз того, як сучасне освітнє середовище формує вимоги до викладання української мови у професійно-орієнтованому ключі; аналіз впливу глобальних процесів на роль і функції української мови у професійних контекстах (зокрема, інтеграція міжнародних стандартів і термінології); розгляд того, як цифровізація змінює методи викладання та навчання, пропонуючи нові інструменти (онлайн-курси, інтерактивні платформи, штучний інтелект); зміни в запитах сучасного ринку праці, які вимагають від фахівців високого рівня володіння мовними та цифровими компетенціями; методи формування професійно орієнтованих компетенцій у навчанні української мови.

Контекст глобалізації та цифрової трансформації включає аналіз впливу глобалізаційних процесів на роль української мови у професійній діяльності; дослідження змін, які відбуваються в освіті під впливом цифрових технологій, та їх вплив на методiku викладання української мови. Дана тема є дослідженням і аналізом процесу викладання

української мови за професійним спрямуванням з акцентом на формування професійно орієнтованих компетенцій студентів у сучасному контексті, де глобалізація та цифровізація відіграють ключову роль. Вона охоплює поєднання мовної освіти з потребами ринку праці, що постійно змінюється, і акцентує увагу на важливості адаптації навчального процесу до сучасних умов.

Мета і завдання викладання української мови за професійним спрямуванням включає завдання, які стоять перед викладачами при формуванні компетенцій цифрової епохи; співпраця з галузевими експертами для актуалізації змісту навчання; розвиток міжкультурної та комунікативної компетенції; підготовка до міжкультурної взаємодії та обізнаність з нормами ділового етикету різних країн, що допоможе студентам у професійній комунікації; підвищення ролі української мови за професійним спрямуванням як елемента національної ідентичності в глобалізованому світі та збереження національної ідентичності через мову в умовах посилення міжнародних впливів; розуміння студентами значення української мови як інструменту, що сприяє національній культурі, а також об'єднанню суспільства в умовах глобальних викликів; означення та характеристики професійно орієнтованих компетенцій, які потрібно формувати в студентів, щоб вони могли ефективно використовувати українську мову у своїй професійній діяльності; розгляд конкретних навичок, знань та ставлень, необхідних для успішної кар'єри у різних сферах; опис сучасних методик та технологій, які можуть бути використані для формування професійних компетенцій, зокрема інтерактивні навчальні платформи, онлайн-курси, кейс-методи, проектна діяльність тощо.

Компетенції, що формуються при викладанні дисципліни «Українська мова» за професійним спрямуванням» включають знання, вміння та навички, які формуються у студентів, щоб забезпечити їх здатність ефективно використовувати українську мову у професійній діяльності. Професійно орієнтовані компетенції – це сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які дозволяють особі успішно виконувати професійні завдання, здійснювати діяльність у певній галузі та адаптуватися до змінюваного професійного середовища. Основні аспекти поняття «професійно орієнтовані компетенції»:

1) Знання – це теоретичні та практичні відомості, які формують основу для виконання конкретних професійних завдань. Знання можуть бути спеціалізованими (пов'язаними з певною професією) та загальними (наприклад, знання з етики, права, економіки).

2) Уміння – це здатність застосовувати отримані знання на практиці. Уміння можуть включати технічні навички (використання інструментів,

програмного забезпечення) та м'які навички (комунікація, командна робота, управління часом).

3) Навички – це практичні дії, які виконавець може здійснювати самостійно. Навички можуть бути базовими (наприклад, грамотність, обчислення) та спеціалізованими (проведення аналізу, створення звітів).

4) Особистісні якості – це характеристики особистості, які впливають на ефективність професійної діяльності. До них належать комунікабельність, відповідальність, критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді та адаптивність до змін.

5) Контекст, так як професійно орієнтовані компетенції формуються в певному контексті, що включає специфіку професійної сфери, вимоги ринку праці, технологічні новації та культурні особливості. Це означає, що компетенції можуть варіюватися залежно від галузі діяльності, типу роботи та потреб роботодавців.

6) Забезпечення якості, так як розвиток професійно орієнтованих компетенцій потребує систематичного підходу до навчання, що включає модернізацію навчальних програм, інтеграцію практичних занять, стажування та взаємодію з фахівцями галузі.

Професійно орієнтовані компетенції при викладанні «Українська мова за професійним спрямуванням» є критично важливими для підготовки фахівців, здатних успішно адаптуватися до вимог сучасного ринку праці, зокрема в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Вони формують основу для професійної діяльності та сприяють особистісному і професійному розвитку.

Використання цифрових технологій при викладанні «Українська мова за професійним спрямуванням» включає навчальні платформи, онлайн-тести, інтерактивні вправи, віртуальні практикуми, що сприяють зануренню студентів у професійне мовне середовище; огляд сучасної потреби в адаптації навчальних дисциплін до викликів глобалізації та цифровізації; опис цілей викладання української мови як дисципліни, яка має розвивати не лише мовну компетенцію, але й професійні навички, необхідні для різних спеціальностей; опис методичних підходів і прийомів для розвитку професійно орієнтованих компетенцій (моделювання професійних ситуацій, тематичні кейси, рольові ігри). Оскільки глобалізація відкриває межі між культурами, вивчення української мови в професійному контексті також включає розвиток здатності комунікувати в багатокультурному середовищі. Викладання «Української мови за професійним спрямуванням» розвиває мовні, мовленнєві та комунікативні навички, що є важливими для виконання професійних обов'язків у конкретних галузях.

Таблиця 1 – Основні компетенції викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»

№ з/п	Компетенція	Характеристика та напрямок розвитку
1	2	3
1	Комунікативна компетенція	Вміння ефективно і чітко висловлювати свої думки як усно, так і письмово, відповідно до професійних стандартів. Здатність вести ділове листування, складати професійні документи, зокрема резюме, заяви, звіти, та інші офіційні папери, дотримуючись норм української мови та офіційно-ділового стилю. Студенти вчать ефективно та доречно вести ділові комунікації, враховуючи різні ситуації професійного спілкування, наприклад, під час переговорів, презентацій, звітів, співбесід. Особлива увага приділяється комунікації в команді, а також міжособистісній взаємодії, що допомагає студентам висловлювати свої ідеї чітко, уникати непорозумінь, встановлювати продуктивні відносини з колегами, партнерами та клієнтами.
2	Професійно-термінологічна компетенція	Знання професійної лексики, зокрема термінів, характерних для конкретної галузі (юриспруденція, медицина, економіка, технології тощо). Вміння вживати термінологію коректно та доречно, що сприяє точності та однозначності професійної комунікації. Окрім вивчення термінології, увага зосереджується на вмінні грамотно використовувати професійну лексику у різних типах документів, зокрема контрактів, угод, звітів, рецензій. Важливо, щоб студенти вміли розрізняти вузькоспеціалізовану та загальнонаукову лексику та використовувати її доречно для спрощення комунікації у професійному середовищі.
3	Мовна компетенція	Володіння нормами сучасної української літературної мови, зокрема орфографією, пунктуацією, граматику, стилістикою. Здатність адаптувати свою мову до аудиторії та обставин спілкування, дотримуючись вимог мовного етикету. Студенти удосконалюють орфографічні та граматичні навички, які є основою для чіткого та грамотного написання будь-яких професійних документів. Крім того, навчання включає опрацювання стилістичних норм, щоб мова професійних текстів залишалася відповідною і формальною, а висловлювання були чіткими та зрозумілими.

1	2	3
4	Риторична компетенція	Здатність структурувати професійні виступи, презентації та повідомлення, дотримуючись логіки викладу. Вміння аргументувати свої ідеї, переконливо доносити професійну інформацію, використовуючи відповідні мовні засоби. Ця компетенція орієнтована на вміння логічно будувати висловлювання, використовувати риторичні прийоми для переконання, аргументації та успішної презентації ідей. Студенти практикуються у створенні професійних промов, розробляють навички побудови презентацій, що враховують.
5	Інтеркультурна компетенція	Вміння адаптувати комунікативні підходи, враховуючи культурні особливості співрозмовників або партнерів з інших регіонів. Здатність використовувати українську мову у міжкультурних комунікаціях, особливо у міжнародних професійних контекстах. Формування цієї компетенції має особливе значення в умовах глобалізації. Вона включає знання культурних особливостей і комунікативних норм різних регіонів та країн, що є важливим у багатонаціональних командах або при співпраці з міжнародними партнерами. Студенти вчаться адаптувати стиль комунікації відповідно до культурних норм співрозмовників, що сприяє кращому взаєморозумінню у професійних відносинах.
6	Дисциплінарна компетенція	Студенти опановують основи ділового етикету в українському мовному середовищі, зокрема правила написання ділових листів, правил спілкування під час переговорів або нарадах. Вони вчаться використовувати українську мову для дотримання професійних стандартів у галузях, які передбачають написання інструкцій, посібників, регламентів тощо.
7	Інформаційно-комунікаційна компетенція	Студенти вчаться ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для створення, редагування, поширення та захисту професійних текстів. Це включає навички роботи з офісними програмами, онлайн-платформами для спільної роботи над документами та знання основ цифрової етики й захисту інформації в умовах сучасного інформаційного суспільства.
8	Юридична грамотність у контексті використання мови	Важливим аспектом є знання норм законодавства України щодо використання української мови у професійній діяльності, особливо для державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, працівників освітніх та культурних установ.

Таблиця 1 (сформована автором)

Таким чином, набуття цих компетенцій при викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» дозволяє майбутнім фахівцям вільно користуватися українською мовою у своїй професійній діяльності, зокрема при підготовці та веденні ділової комунікації; участі в переговорах; представленні проектів та ідей; створенні професійних текстів і документів. Викладання української мови за професійним спрямуванням формує у студентів високий рівень мовної грамотності та готовність застосовувати її у професійних ситуаціях, сприяючи професійному розвитку та конкурентоспроможності, які підкреслюють практичне застосування мови у професійних контекстах.

Компетенції, що формуються під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» допомагають студентам: професійно інтегруватися у робоче середовище, забезпечуючи високий рівень грамотності та культури мовлення; створювати конкурентоспроможні резюме та проходити співбесіди, завдяки чому випускники можуть успішно представити свої професійні навички та досягнення; забезпечити високу якість комунікацій з українськомовними партнерами та клієнтами, що позитивно впливає на репутацію компанії та підвищує довіру клієнтів.

Виклики та можливості при викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» включають: аналіз проблем, з якими стикаються викладачі та студенти у процесі впровадження професійно орієнтованого навчання; обговорення можливостей, які відкриваються у результаті інтеграції цифрових технологій у навчальний процес; проблеми та виклики впровадження професійно орієнтованого викладання української мови; аналіз труднощів, пов'язаних із адаптацією програми, навчальних матеріалів та підходів до викладання, які відповідають вимогам цифровізації; виклики, пов'язані з підтримкою високого рівня володіння українською мовою в умовах багатомовного середовища та впливу інших мов.

Перспективи розвитку професійно орієнтованих компетенцій при викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» включають перспективи інтеграції нових технологій та інноваційних методик у викладанні української мови; прогноз розвитку освітніх програм та можливостей для більшої інтеграції української мови в професійне середовище через співпрацю з бізнесом, промисловістю та державними установами; оцінку майбутніх тенденцій у викладанні української мови у контексті зростаючої глобалізації та цифровізації; розробка рекомендацій для покращення якості навчання та підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Отже, тема є важливим дослідницьким напрямком, що дозволяє аналізувати та вдосконалювати підходи

до викладання української мови, забезпечуючи підготовку студентів до викликів і можливостей, які виникають в умовах швидких змін у глобальному та технологічному середовищі, сприяє розвитку мовних і професійних компетенцій, які є критично важливими для успіху в сучасному світі.

Отже, формування та розвиток професійно орієнтованих компетенцій при викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в умовах глобалізації та цифрової трансформації не лише забезпечує базові мовні та мовленнєві навички, а й формує професійні компетенції, необхідні для успішної кар'єри в українськомовному середовищі, підвищення якості підготовки студентів завдяки адаптації до сучасних професійних потреб, що сприяє їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Кауфман Скотт. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію / пер. з англ. Анна Марковська. Київ : Лабораторія, 2021. 400 с.
2. Лисенко С. О. Становлення і розвиток парадигми самоактуалізації особистості та її переосмислення у контексті сучасності. *Humanities studies : collection of scientific papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2021. № 8(85). Р. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2021-8-85-0>
3. Макешина Юлія. Концепція переходу від викладання традиційних гуманітарних дисциплін до цифрових (цифрової гуманітаристики). *Цифрова трансформація соціоекономічних, управлінських та освітніх систем сучасного суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2022 року / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 530–537.
4. Макешина Ю. В., Лисенко С. О., Самошкіна М. Г., Кравченко А. В. Формування особистості як цілісної системи та процесу її активного розвитку у контексті соціально-філософських наук. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 11(88). С. 37–47.
5. Кравченко Алла. Формування соціокультурних компетенцій для галузі фізичної культури і спорту в умовах цифровізації. *Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін «цифрової гуманітаристики» та управлінсько-економічного циклу в умовах діджиталізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2023 року / ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова, д.е.н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 353–358.
6. Лисенко Світлана. Вплив соціально-гуманітарної сфери на формування соціокультурних компетенцій для галузі фізичної культури і спорту. *Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін «цифрової гуманітаристики» та управлінсько-економічного циклу в умовах діджиталізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2023 року / ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова, д.е.н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 358–366.

7. Максішина Ю. В., Лисенко С. О., Самошкіна М. Г., Кравченко А. В. Формування особистості як цілісної системи та процесу її активного розвитку у контексті соціально-філософських наук. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 11(88). P. 37–47. doi: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-04>

8. Олексенко К. Формирование профессиональной ИТ-компетентности как основареформирования современной украинской школы. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. Taptautinė moksline – praktinė konferencija 2018 m. gegužės 11–12 d., Marijampolė, Kaunas*. 2019. С. 126–27.

9. Олексенко К. Развитие освітнього простору майбутніх учителів до проєктування освітньо-розвивального середовища здобувачів початкової освіти. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. С. 126–128.

УДК 378.147:316.77:004:94(477)

ЛИСЕНКО СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

к.філос.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних наук

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

(м. Дніпро, Україна)

E-mail: lysenko630@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4222-7049>

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Формування та розвиток професійно орієнтованих компетенцій у викладанні дисципліни «Історія та культура України» не лише підвищує якість професійної підготовки студентів, а й сприяє розвитку національної ідентичності, цифрової грамотності та соціальної відповідальності, що має велике значення для сучасного суспільства та економіки країни в умовах глобальних змін. Професійно орієнтовані компетенції у викладанні дисципліни «Історія та культура України» в умовах глобалізації та цифрової трансформації є важливим чинником підготовки сучасних фахівців, які мають глибоке розуміння культурної спадщини своєї країни, вміють адаптуватися до динамічних умов глобального середовища, критично мислити, а також використовувати цифрові технології. Професійно орієнтовані компетенції, сформовані в межах дисципліни «Історія та культура України», дозволяють студентам глибше зрозуміти свою національну ідентичність та

культурне коріння, що допомагає формувати ціннісні орієнтири та соціальну відповідальність. Знання історії та культури не лише збагачує світогляд, але й сприяє розвитку навичок, корисних у професійній сфері. Цифрова трансформація відкриває нові можливості для викладання історії та культури, змінюючи підходи та методи навчання, а цифрові технології розширюють спектр доступних ресурсів, дозволяючи створювати інноваційні освітні продукти. Використання цифрових інструментів для викладання історії та культури дозволяє студентам розвивати навички роботи з інформацією, що включає формування інформаційної (алгоритмічної) культури. Тема формування та розвитку професійно орієнтованих компетенцій при викладанні дисципліни «Історія та культура України» в умовах глобалізації та цифрової трансформації є актуальною з кількох ключових причин (табл. 1).

Таблиця 1 – Актуальність формування та розвиток професійно-орієнтованих компетенцій під час викладання дисципліни «Історія та культура України» в умовах глобалізації та цифрової трансформації

№ з/п	Напрями визначення актуальності	Характеристика умов глобалізації та цифрової трансформації
1	2	3
1	Виклики глобалізації та цифрової трансформації	Сучасний світ перебуває в етапі інтенсивних змін, що вимагають від спеціалістів нових навичок та широкого світогляду. Глобалізація стирає межі між культурами та націями, а цифрові технології змінюють способи навчання та передачі знань. Для збереження національної ідентичності та формування стійких професійних компетенцій знання з історії та культури України є важливим аспектом професійної освіти, що сприяє розумінню історичних процесів, формуванню патріотизму і здатності аналізувати сучасні глобальні тенденції через призму національної спадщини.
2	Потреба в професійно орієнтованих компетенціях	Для майбутніх фахівців різних галузей є важливим не тільки глибоке розуміння своєї національної культури та історії, але й розвиток здатності використовувати ці знання у професійній діяльності. Умови глобальної конкуренції вимагають розвитку таких компетенцій, які б поєднували знання в галузі культури та історії з уміньми використовувати цифрові інструменти для аналізу, презентації та поширення культурної спадщини.

1	2	3
3	Цифрова освіта як нова реальність	Інтеграція цифрових технологій у викладання та навчання історії та культури дозволяє ефективніше залучати студентів, робить навчання більш інтерактивним і доступним. У таких умовах використання цифрових технологій стає необхідним для викладачів, щоб зробити освітній процес більш гнучким, доступним і цікавим для студентів. Опанування цифрових навичок також сприяє розвитку сучасних методів дослідження і популяризації історичних знань.
4	Збереження національної ідентичності в умовах відкритого світу	Вивчення дисципліни «Історія та культура України» є важливим для збереження та зміцнення національної ідентичності серед молоді, особливо в умовах, коли глобалізація створює ризик культурної уніфікації. Розвиток цих компетенцій сприяє тому, що молоде покоління буде здатне не лише зберігати свою ідентичність, але й презентувати свою культуру на світовій арені.
5	Підготовка конкурентоспроможних фахівців	Вивчення національної історії та культури в контексті професійної підготовки дозволяє майбутнім фахівцям краще зрозуміти цінності і традиції своєї країни та їхній вплив на сучасний розвиток. Це особливо важливо для галузей, де історико-культурні знання є основою професійної діяльності, таких як туризм, музейна справа, культурологія, державне управління тощо.
6	Підвищення культурного рівня молоді	В умовах цифрової доби доступ до інформації значно зріс, але водночас підвищився рівень інформаційної фрагментації. Викладання дисциплін, пов'язаних з історією та культурою України, сприяє формуванню цілісного уявлення про національні цінності та історичний розвиток, допомагає молоді орієнтуватися у сучасному інформаційному середовищі.
7	Інтеграція цифрових технологій у гуманітарну освіту	Використання цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін відкриває нові можливості для взаємодії зі студентами та залучення їх до активного вивчення історії та культури. Сучасні цифрові інструменти, такі як онлайн-курси, інтерактивні платформи, віртуальні музеї, розширюють можливості традиційного навчання і роблять його більш привабливим для нового покоління.

1	2	3
8	Формування соціально відповідальних громадян	Знання з історії та культури є основою для формування соціальної відповідальності, розуміння суспільних процесів і здатності робити внесок у розвиток суспільства. У сучасних умовах, коли суспільство стикається з багатьма викликами, важливо, щоб майбутні фахівці розуміли свою роль у збереженні національної спадщини та розвитку суспільства.

Таблиця 1 (сформована автором)

В умовах швидких технологічних змін та глобалізації фахівці повинні вміти адаптуватися до нових умов праці та використовувати сучасні інструменти. Студенти, які опановують історію та культуру України за допомогою цифрових технологій, вчаться адаптуватися до нових методів навчання та комунікації. Формування професійно орієнтованих компетенцій у процесі вивчення дисципліни «Історія та культура України» допомагає підготувати студентів до викликів сучасного ринку праці, забезпечуючи системне, структурне, цифрове, філософське, рефлексійне мислення.

Розкриємо основні компоненти цих компетенцій у сучасному освітньому контексті (табл. 2).

Таблиця 2 – Основні компоненти професійно орієнтованих компетенцій у сучасному освітньому контексті

№ з/п	Основні компоненти професійно орієнтованих компетенцій	Зміст, характеристика та напрями розвитку
1	2	3
1	Змістовна складова: Історія та культура як інструменти професійного розвитку	Критичне мислення та аналіз, в основі якого розгляд історичних подій і культурних процесів формує здатність аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки, що є важливим у будь-якій професійній діяльності. Міжкультурна компетенція, так як у глобалізованому світі вміння взаємодіяти з представниками інших культур стає необхідною навичкою, а розуміння власної культури допомагає побудувати комунікацію на основі взаємоповаги та толерантності.

1	2	3
2	Вплив цифрової трансформації на викладання історії та культури	Інтерактивні платформи та мультимедійні презентації, в основі яких сучасні технології дозволяють створювати інтерактивні лекції та семінари, які зацікавлюють студентів і залучають їх до активного навчання. Онлайн-дискусії та платформи для обміну досвідом, що дає студентам можливість обговорювати матеріал із викладачами та однокурсниками в режимі реального часу, розвиваючи навички комунікації та командної роботи. Віртуальні тури, онлайн-музеї та цифрові архіви: Студенти можуть вивчати історичні події та культурні артефакти через віртуальні експозиції, що дає змогу краще зрозуміти матеріал і «побачити» історію.
3	Розвиток аналітичних та критичних навичок у цифровому середовищі	Інформаційна грамотність, так як сучасне інформаційне середовище спонукає студентів критично оцінювати достовірність джерел і вміти відрізнити факти від маніпуляцій, що особливо важливо при вивченні історії. Аналітичні навички, в основі яких використання цифрових баз даних, архівів та інших інформаційних ресурсів допомагає студентам розвивати навички аналізу великих обсягів інформації, що корисно у професійній діяльності.
4	Формування навичок адаптації та гнучкості	Адаптація до нових методів навчання та комунікації включає роботу з різними програмами та платформами, які використовуються у професійному середовищі. Розвиток гнучкості та інноваційного мислення включає дослідження історії та культури із залученням сучасних технологій та стимулює студентів до пошуку нових підходів і творчого вирішення проблем.
5	Роль професійно орієнтованих компетенцій у кар'єрному розвитку	Міждисциплінарне мислення, щ включає поєднання історичних знань з цифровими навичками формує цілісний підхід до роботи, що є особливо цінним у сферах, де потрібні інноваційні рішення. Підготовку до роботи в глобальних умовах, в основі якої розуміння культурних аспектів, що дозволяє випускникам комфортно працювати у міжнародному середовищі та краще орієнтуватися у питаннях крос-культурної комунікації.

Таблиця 2 (сформована автором)

Отже, формування професійно орієнтованих компетенцій при викладанні дисципліни «Історія та культура України» в умовах глобалізації та цифрової трансформації сприяє підготовці сучасних фахівців, які володіють як ґрунтовними знаннями з історії та культури, так і практичними цифровими навичками, необхідними для успішної адаптації до швидкозмінних умов роботи.

Дана тема є не тільки актуальною, але й має велике значення для сучасної освіти, оскільки забезпечує цілісне формування особистості, підвищує професійну конкурентоспроможність і сприяє збереженню національної ідентичності в умовах глобальних змін. Професійно орієнтовані компетенції з дисципліни «Історія та культура України» є інструментом зміцнення національної свідомості та соціальної згуртованості. Це особливо актуально в умовах інформаційної війни та зовнішніх загроз, де знання про національну історію та культуру допомагає розвивати критичне мислення та сприяє формуванню стійкої національної ідентичності, що є важливим аспектом національної безпеки.

Глобалізація створює умови для інтенсивних міжкультурних контактів, що вимагає від фахівців уміння зберігати власні цінності та поважати інші. Глибоке розуміння національної історії та культури є основою для розуміння культурного різноманіття і сприяє розширенню міжкультурної компетенції. Викладаючи історію та культуру через сучасні цифрові підходи, навчальні заклади можуть готувати фахівців, здатних ефективно працювати в міжнародних і багатокультурних середовищах. Поєднання знань про історію та культуру з цифровими технологіями розвиває навички критичного й аналітичного мислення, необхідні для інноваційної діяльності. У процесі викладання можна використовувати інноваційні освітні інструменти (наприклад, віртуальні тури, 3D-реконструкції історичних подій, інтерактивні платформи для дослідження культурних об'єктів), що сприяє формуванню інноваційного мислення серед студентів, які зможуть у майбутньому застосовувати ці підходи в інших сферах діяльності.

Викладання історії та культури із застосуванням цифрових технологій розвиває в студентів навички цифрової грамотності, які стають обов'язковими у сучасному професійному середовищі. Такі навички включають використання спеціалізованого програмного забезпечення, роботу з великими обсягами інформації, аналіз даних та інформаційний менеджмент. Це допомагає готувати студентів до викликів сучасного ринку праці та підвищує їхню конкурентоздатність. Інтеграція цифрових технологій у викладання історії та культури України забезпечує більш глибоке засвоєння матеріалу, підвищує мотивацію студентів до навчання та сприяє розвитку практичних навичок. Завдяки сучасним підходам до навчання, студенти

отримують можливість глибше розуміти матеріал, а також вчаться використовувати ці знання у професійній діяльності.

Запровадження цифрових технологій у викладання дисципліни «Історія та культура України» сприяє розвитку цифрової інфраструктури навчальних закладів, що може включати онлайн-курси, електронні бібліотеки, бази даних, мультимедійні презентації та цифрові платформи для спільної роботи. Це створює сприятливе середовище для навчання, яке відповідає вимогам сучасного цифрового світу.

Вивчення історії та культури України в сучасному контексті допомагає не лише підвищити обізнаність студентів, а й сприяє формуванню їхньої соціальної відповідальності. Студенти отримують усвідомлення важливості культурної спадщини та історичної пам'яті, що мотивує їх до участі у суспільних ініціативах, спрямованих на збереження та популяризацію національної культури та історії.

Список використаних джерел:

1. Кауфман Скотт. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію / пер. з англ. Анна Марковська. Київ : Лабораторія, 2021. 400 с.
2. Лисенко С. О. Становлення і розвиток парадигми самоактуалізації особистості та її переосмислення у контексті сучасності. *Humanities studies : collection of scientific papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2021. № 8(85). Р. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2021-8-85-0>
3. Макєшина Юлія. Концепція переходу від викладання традиційних гуманітарних дисциплін до цифрових (цифрової гуманітаристики). Цифрова трансформація соціоекономічних, управлінських та освітянських систем сучасного суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2022 року / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 530–537.
4. Макєшина Ю. В., Лисенко С. О., Самошкіна М. Г., Кравченко А. В. Формування особистості як цілісної системи та процесу її активного розвитку у контексті соціально-філософських наук. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 11(88). С. 37–47.
5. Кравченко Алла. Формування соціокультурних компетенцій для галузі фізичної культури і спорту в умовах цифровізації. *Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін «цифрової гуманітаристики» та управлінсько-економічного циклу в умовах діджиталізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2023 року / ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова, д.е.н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 353–358.
6. Лисенко Світлана. Вплив соціально-гуманітарної сфери на формування соціокультурних компетенцій для галузі фізичної культури і спорту. *Формування*

цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін «цифрової гуманітаристики» та управлінсько-економічного циклу в умовах діджиталізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2023 року / ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова, д.е.н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 358–366.

7. Макешина Ю. В., Лисенко С. О., Самошкіна М. Г., Кравченко А. В. Формування особистості як цілісної системи та процесу її активного розвитку у контексті соціально-філософських наук. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2022. 11(88). P. 37–47. doi: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-04>

8. Олексенко К. Формирование профессиональной ИТ-компетентности как основареформирования современной украинской школы. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. Taptautinė mokslinė – praktinė konferencija 2018 m. gegužės 11–12 d., Marijampolė, Kaunas*. 2019. С. 126–27.

9. Олексенко, К. Розвиток освітнього простору майбутніх учителів до проєктування освітньо-розвивального середовища здобувачів початкової освіти. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. С. 126–128.

УДК 37.01.2

ОЛЕКСЕНКО КАРИНА БОРИСІВНА,

доктор PhD Освіта (Педагогіка)

Центральнотериторіальний державний університет імені В. Винниченка

(м. Кропивницький, Україна)

E-mail: karinessa48@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2965-5145>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩІ

Дистанційне навчання – це вид творчої передачі інформації від учителя до учня з використанням одного або кількох технічних засобів з використанням нових інформаційних технологій. Ця тема має актуальність через стрімку цифровізацію освіти, особливо в умовах глобальних викликів, таких як пандемії чи війни, і є важливим полем для міждисциплінарного дослідження. Початкова освіта в онлайн режимі є надзвичайно актуальною в контексті сучасних глобальних викликів, таких як пандемії, війни, і стрімка цифровізація освіти. Вона охоплює аналіз різноманітних

аспектів дистанційного навчання для дітей молодшого шкільного віку, акцентуючи увагу на таких ключових аспектах:, як цифровізація освіти, яка вимагає адаптації традиційних моделей до умов онлайн-навчання. Глобальні виклики (COVID-19, збройні конфлікти) змусили освітню систему переходити в онлайн-формат, що зробило цей процес невідворотним і ключовим для сучасного суспільства.

Дистанційна освіта – це форма організації навчального процесу, за якої взаємодія між викладачем і учнем відбувається за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій на відстані, без фізичної присутності в навчальному закладі. Вона забезпечує доступ до освітніх ресурсів, інтерактивні методи навчання та можливість здобувати знання в зручний час і місці.

Дистанційне навчання – це процес передачі та отримання знань, умінь і навичок у рамках дистанційної освіти, який передбачає використання цифрових платформ, онлайн-курсів, відеоконференцій, електронних підручників, тестів та інших засобів електронного навчання. Основні характеристики: 1) Гнучкість, в основі якої можливість адаптувати графік і темп навчання до індивідуальних потреб учня. 2) Доступність, націлена на отримання освіти незалежно від географічного розташування. 3) Технологічність, в основі якої активне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. 4) Самостійність, більша відповідальність учня за організацію навчального процесу. Ці форми навчання стали особливо актуальними в умовах глобалізації, пандемій та розвитку цифрових технологій, забезпечуючи нові можливості для отримання знань у різних куточках світу.

Пандемія коронавірусу Covid-19 привела до впровадження екстреного онлайн-освіти по всьому світу. Ми вважаємо, що онлайн-освіта є необхідною мірою для підтримки здоров'я учнів початкової школи. За останні роки світова система освіти набула значного досвіду в області онлайн-навчання сучасної епідемії коронавірусу. Хоча вчасно карантин іноді відновлювалася звичайна робота, більшості шкіл доводилося щодня організовувати повернення до школи лише обмеженої кількості учнів для проведення очних занять і заходів. Зарубіжний досвід дистанційної освіти демонструє широкий спектр підходів і моделей, які успішно впроваджуються в різних країнах. Основні приклади (табл. 1).

Можемо визначити переваги зарубіжного досвіду, до яких віднести використання інноваційних платформ для навчання; інтеграція штучного інтелекту та BIG DATA для аналізу прогресу учнів; розробка гнучких навчальних програм, адаптованих до різних категорій студентів. Зарубіжний досвід дистанційної освіти демонструє різноманітні підходи до впровадження цифрових технологій у навчання. Він може слугувати джерелом натхнення для вдосконалення української системи освіти, зокрема через адаптацію кращих практик до наших умов.

Таблиця 1 – Зарубіжний досвід дистанційної освіти та її переваги

Країна	Характеристика напрямів дистанційної освіти
США	- Онлайн-університети: Університети, такі як University of Phoenix та Southern New Hampshire University, активно пропонують повністю онлайн-програми. - Масові відкриті онлайн-курси (MOOCs): Платформи, як-от Coursera, edX та Udemy, надають доступ до курсів провідних університетів світу. - Інтеграція технологій у шкільну освіту: У США широко використовуються Learning Management Systems (LMS), як-от Canvas або Blackboard, для організації дистанційного навчання у школах.
Європа	- Фінляндія: Активно впроваджується змішане навчання, що комбінує онлайн-курси з традиційними формами. В країні розроблено національні платформи для дистанційної освіти, орієнтовані на інтерактивність і співпрацю. - Велика Британія: Відомий Open University став піонером у дистанційній освіті, пропонуючи програми, які охоплюють широкий спектр дисциплін із використанням сучасних технологій. - Німеччина: Німецькі університети активно впроваджують e-learning через такі платформи, як Stud.IP та Moodle, пропонуючи програми для студентів, які не можуть відвідувати кампус.
Китай, Індія	- Активно використовує цифрові платформи, такі як DingTalk та Tencent Classroom, для навчання мільйонів учнів у масштабах країни. Велика увага приділяється інтеграції штучного інтелекту для персоналізації освітнього процесу. - Індія: Уряд реалізує програми, як-от SWAYAM (Study Webs of Active Learning for Young Aspiring Minds), що забезпечують безкоштовний доступ до курсів провідних університетів.
Австралія	Австралія є однією з провідних країн у сфері дистанційної освіти завдяки віддаленим регіонам. Школи типу School of the Air використовують супутниковий зв'язок та онлайн-платформи для навчання дітей у сільських районах.
Африка	У країнах Африки активно використовуються мобільні технології для дистанційної освіти через обмежений доступ до інтернету. Платформи, як-от Eneza Education (Кенія), дозволяють навчатися через SMS та мобільні додатки.

Таблиця 1 (сформована автором)

У нинішній ситуації особливу увагу слід приділяти онлайн-навчання учнів початкової школи і глибокому розумінню їх вимог, труднощів і очікувань. Для дітей молодшого віку домашнє навчання означає, що підтримка батьків важлива. відсутності адекватної підтримки з боку батьків, і це може сприяти емоційному вигорянню батьків, що пасив

впливає на благополуччя дітей та онлайн-навчання в сучасних реаліях. З точки зору учнів початкової школи, ми пропонуємо наступні фактори, що впливають на онлайн-освіту: 1) фактори, пов'язані з сім'єю учня; 2) фактори, пов'язані зі школою, в якій навчаються учні; 3) індивідуальні фактори учня.

Існує два типи онлайн-освіти: синхронна і асинхронна. У процесі використовуються різні інструменти, включаючи онлайн-чати відеоконференції, інтерактивні дошки і віртуальні класи в режимі реального часу. Асинхронний режим навчання не залежить від часу, що означає, що учні працюють відповідно до свого власного навчального графіка, і завдяки своїй гнучкості він дозволяє учням більше зосередитися.

Дистанційне навчання має багато переваг. Насамперед, це його зручність, оскільки багато технологій легко доступні з дому. Численні форми дистанційного навчання дозволяють учням брати участь у шкільних заходах індивідуально, завдяки описаній вище доступності, у будь-який зручний для них час. Не можна заперечувати, що дистанційне навчання, завдяки його численним перевагам, активно сприймається багатьма в сучасних умовах. У порівнянні з традиційними курсами і методами викладання, дистанційне навчання вимагає від викладача непропорційно великих зусиль. Використання інтернет-технологій, тобто онлайн-інструментів та інфраструктури, мабуть, є ще однією важливою перешкодою. Доведено, що існує високий відсоток викладачів, які не мають достатніх навичок і досвіду в управлінні онлайн-курсами і використанні нових технологій. Нарешті, найбільшим недоліком дистанційної освіти є соціальна ізоляція, що спостерігається в результаті он-лайн навчання.

На даний момент дослідження, присвячені дистанційному навчанню в початкових школах, виявили більше недоліків, ніж переваг. Можна виділити негативний досвід вчителя, в тому числі технічні проблеми. Вчителі також скаржилися на те, що деякі батьки були не в змозі підтримати/допомогти своїм дітям, і що деякі діти просто «загубилися».

Початкова освіта в онлайн-режимі: виклики, можливості та вплив на розвиток дітей молодшого шкільного віку» є багатограним дослідженням, яке охоплює кілька ключових аспектів:

Виклики включають:

1) Технічні бар'єри: нерівний доступ до інтернету та необхідного обладнання (комп'ютери, планшети); проблеми зі стабільністю з'єднання; нерівний доступ до інтернету та цифрових пристроїв; проблеми стабільного з'єднання в сім'ях з кількома дітьми.

2) Психолого-педагогічні труднощі: відсутність безпосереднього контакту з учителем; складність утримання уваги молодших

школярів; психоемоційна перевтома через екранний час; негативний вплив на здоров'я дітей (зір, постава, рухова активність).

3) Організаційні питання: недостатня підготовка вчителів до роботи в онлайн-середовищі; труднощі в забезпеченні дисципліни та мотивації учні; Брак підготовки вчителів до роботи в онлайн-режимі; відсутність єдиної методології для початкової освіти онлайн.

Можливості включають:

1) Доступ до сучасних технологій: використання інтерактивних платформ та навчальних ресурсів; залучення віртуальної реальності, ігрових механізмів у навчальний процес.

2) Індивідуалізація навчання: можливість адаптувати матеріали до потреб дитини; самостійність і розвиток навичок самоорганізації у дітей.

3) Збереження безпеки: безперервність освітнього процесу в умовах пандемій, військових конфліктів чи інших криз; Інтерактивні технології: використання платформ (Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams) для інтерактивного навчання; ігрові технології, що сприяють залученню дітей до освітнього процесу.

4) Гнучкість навчання: можливість самостійного опрацювання матеріалів; Індивідуальний підхід до засвоєння знань; інтеграція цифрових компетентностей: Формування базових навичок роботи з технологіями, що є важливими в сучасному світі.

Вплив на розвиток дітей молодшого шкільного віку націлений на:

1) Когнітивний розвиток: онлайн-навчання стимулює цифрову грамотність і навички роботи з інформацією; ризик зниження ефективності навчання через обмежену взаємодію з учителем.

2) Соціально-емоційний розвиток: недостатність соціальної взаємодії може впливати на комунікативні навички; можливий розвиток відчуття ізоляції або залежності від цифрових пристроїв.

3) Фізичний стан: збільшення екранного часу може негативно впливати на зір та поставу; відсутність рухової активності в структурі дня.

Перспективи дослідження включають:

1) Інноваційні підходи та методики навчання, до яких залучаються розробка інтерактивних програм і платформ для початкової освіти; інтеграція гібридних моделей навчання; поєднання онлайн- та офлайн-форм для збереження соціальної взаємодії.

2) Методики адаптації, що націлені на підготовку вчителів та батьків до підтримки дітей в онлайн-режимі; створення рекомендацій для зменшення екранного часу та покращення комфорту.

3) Оцінка довгострокового впливу, в основі якого дослідження результатів онлайн-навчання на когнітивний, соціальний та емоційний розвиток дітей.

Це міждисциплінарне дослідження охоплює педагогіку, психологію, соціологію, а також аспекти технологічного розвитку, що робить його важливим для адаптації освітніх процесів у цифровому світі.

Практичне значення теми полягає у створенні нових підходів до навчання, які враховують сучасні технологічні можливості та специфіку розвитку дітей у цифровому світі. Основні аспекти практичної значущості включають: 1) Розробка інноваційних освітніх методик, що включають використання цифрових інструментів (віртуальні класи, інтерактивні платформи, адаптивні навчальні програми) для підвищення ефективності навчального процесу та персоналізації освіти. 2) Підвищення доступності освіти, так як онлайн середовище забезпечує доступ до навчальних матеріалів незалежно від географічного положення, що сприяє зменшенню освітньої нерівності. 3) Формування цифрових навичок у дітей, націлене на те, що знайомство з технологіями з раннього віку сприяє розвитку інформаційної грамотності та цифрової компетентності, необхідної для успіху у майбутньому. 4) Адаптація до потреб сучасних дітей, в основі яких інтеграція ігрових елементів, візуальних матеріалів та інтерактивних завдань в онлайн-навчання враховує когнітивні особливості молодшого шкільного віку. 5) Розвиток соціальних і емоційних навичок, в основі яких використання онлайн-співпраці, групових завдань та форумів сприяє формуванню навичок комунікації та роботи в команді. 6) Підготовка педагогів до цифрової трансформації, що включають створення навчальних програм для вчителів щодо ефективного використання цифрових технологій у початковій освіті. 7) Моніторинг прогресу учнів, націлене на впровадження цифрових платформ для аналізу даних про досягнення учнів, що дозволяє оперативно коригувати навчальний процес.

Таким чином, цифровізація початкової освіти сприяє модернізації освітнього середовища, допомагаючи підготувати дітей до викликів і можливостей майбутнього, а також підвищуючи якість і доступність навчання.

Список використаних джерел:

1. Attr, A. K. (2012). Distance education: Problems and solution. *International journal of behavioral social and movement sciences*, 1(4). 42–58.
2. Klopov, I., Shapurov, O., Voronkova, V., Nikitenko, V., Oleksenko, R., Khavina, I., Chebakova, Y. (2023). Digital Transformation of Education Based on Artificial Intelligence. *TEM Journal*, 12(4). 2625.
3. Nikitenko, V., Voronkova, V., Oleksenko, R., Andriukaitiene, R., & Holovii, L. (2022). Education as a factor of cognitive society development in the conditions of digital transformation. *Revista de la universidad del Zulia*, 13(38). 680–695.
4. Taplin, R. H., Kerr, R., & Brown, A. M. (2013). Who pays for blended learning? A cost–benefit analysis. *The Internet and Higher Education*, 18, 61–68.

5. Wysocka-Narewska, M. (2022). Distance Learning at the Level of Primary Education: Parents' Opinions and Reflections. *International Journal of Research in E-learning*, 8(2), 1–20.

6. Young, J. R. (2011). College presidents are bullish on online education but face a skeptical public. The Chronicle of Higher Education. Retrieved 30.12. 2024, from <http://chronicle.com/article/College-Presidents-Are-Bullish/128814/>

7. Олексенко, К. (2022). Залучення майбутніх учителів початкової школи до педагогічної рефлексії в оволодінні проєктною діяльністю. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 502–505.

8. Олексенко, К. (2022). Особистісна компетентність як основа професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи. *Цифрова трансформація соціо-економічних, управлінських та освітянських систем сучасного суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 537–540.

9. Олексенко, К. Б. (2021). Освіта в умовах змін, інновацій та викликів. *Університетська наука і освіта: традиції та інновації* : міжнародна науково-методична конференція, 77–78.

УДК 37.011.3

ОЛЕКСЕНКО РОМАН ІВАНОВИЧ,

д.філос.н., проф., проф. кафедри філософії, політології та психології
Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка
(м. Кропивницький, Україна)
E-mail: roman.xdsl@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2171-514X>

ГАРБАР ГАЛІНА АНАТОЛІЇВНА,

д.філос.н., проф., проф. кафедри готельно-ресторанної справи
та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет (м. Миколаїв, Україна)
E-mail: garbargalina12@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4750-3361>

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА: ВИКЛИКИ ДОСТУПНОСТІ, ЯКОСТІ ТА ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ НЕРІВНІСТЬ

Дистанційна освіта стала важливим аспектом сучасного суспільства, вона стала невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, особливо після пандемії COVID-19. Дистанційна освіта несе в собі

низку викликів, що впливають на доступність, якість навчання і соціальну рівність. Проте вона має суттєві соціальні виклики, які впливають на доступність, якість освіти та загострюють соціальну нерівність. Дистанційне навчання посідає важливе місце в питаннях суспільних наук, що розглядаються з погляду створення і розвитку цифрових платформ. Використання цифрових технологій в освіті зростає у зв'язку з поширенням інформаційно-комунікаційних технологій серед молоді та швидким розповсюдженням інформації. Існують обмеження щодо навчання, але вартість навчання на душу населення є не надто високою, і можливе широке розповсюдження інформації. В умовах швидкого і зростаючого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дистанційне навчання відіграє важливу роль у загальній освіті, надаючи безліч можливостей і різноманітних викликів (наприклад, мотивація, самостійність у навчанні, управління часом), що відповідають навичкам молодого населення, обізнаного з цим типом технологій. Дистанційне навчання дає змогу студентам отримувати доступ до високоякісного освітнього контенту і займатися ним, не виходячи з дому. Хоча обмеження, спричинені пандемією коронавірусу та конфліктами, можуть почати слабшати, видається малоімовірним, що індустрія електронного навчання, яка пережила вибуховий ріст у 2019 році, застаріє до 2025 року. Для порівняння, за даними PR Newswire, вартість індустрії віртуальної освіти у 2019 році, тобто до пандемії коронавірусу, становила 1,710 мільярдів фунтів стерлінгів, і «очікується, що до 2025 року вона зросте на 10,85 %». Хоча легко побачити як переваги, так і актуальність дистанційного навчання, такі як підвищена гнучкість, мобільність і доступність, для студентів не менш важливо усвідомлювати потенційні проблеми, пов'язані з дистанційним навчанням. Учні, які вивчають Інтернет, різного віку, від учня початкової школи до аспіранта, повинні долати перешкоди, характерні для віртуальної освіти, такі як асинхронна комунікація і постійні можливості відволіктися, щоб витратити час даремно. Учні, які користуються Інтернетом, також стикаються з проблемами, які часто існують у традиційних класах, але можуть посилюватися у віртуальному середовищі, такими як затримки та нечіткий зворотний зв'язок з боку вчителів.

Електронне навчання може створювати певні труднощі для студентів, але воно також відкриває двері як для молоді, так і для дорослих, стимулюючи студентів освітніх закладів користуватися цими можливостями, допомагаючи викладачам зрозуміти і співпереживати труднощі онлайн-навчання студентів, а також, що найважливіше, допомагаючи впроваджувати ефективні рішення. Щоб мати можливість зробити це, ви

дізнається про труднощі, з якими стикаються студенти під час дистанційного навчання, і про те, які кроки вони можуть зробити як цифровий інструктор, щоб допомогти студентам досягти успіху.

Під час дистанційного навчання студенти стикаються з такими проблемами: 1) неефективне управління часом; 2) відсутність спілкування з однолітками; 3) неможливість отримати своєчасний зворотний зв'язок від викладача; 4) відсутність чітких інструкцій або очікувань; 5) технічні труднощі; 6) ізоляція та відсутність соціальної взаємодії; 7) адаптація до нових стилів навчання. Розв'язання цих проблем може мати величезний вплив на майбутнє онлайн-освіти, зробивши її доступнішою, цікавішою та ефективнішою. Технологічні та педагогічні інновації продовжують трансформувати онлайн-навчання, надаючи персоналізований і гнучкий підхід до навчання, що відповідає потребам різних учнів.

Дистанційна освіта залишається недоступною для багатьох через нерівність у доступі до інтернету та сучасних пристроїв. У сільській місцевості чи економічно слабких регіонах, це особливо гостра проблема. Недостатня цифрова грамотність учнів і викладачів посилює розрив у можливостях. Формат дистанційного навчання іноді не відповідає традиційним стандартам якості. Складність у забезпеченні інтерактивності між викладачами та студентами відбуваються через обмеження у формуванні практичних навичок через відсутність лабораторного обладнання чи безпосереднього контакту. Нерівний доступ до дистанційної освіти посилює існуючі соціально-економічні нерівності, малозабезпечені родини стикаються з браком ресурсів для підтримки навчання дітей, з таких родин втрачають можливість отримати конкурентоспроможну освіту. Соціальна ізоляція, характерна для дистанційного навчання, негативно впливає на мотивацію та психічне здоров'я. Студенти та викладачі відчувають підвищений стрес через нові умови. Слід розширяти інвестиції в інфраструктуру: розвиток швидкісного інтернету та доступ до гаджетів; освітні програми цифрової грамотності для вчителів і учнів; сприяти інтеграції змішаного навчання: баланс дистанційної та очної освіти для розвитку практичних навичок. Це проблеми міжсекторального підходу, де співпрацюють уряди, освітні заклади та приватний сектор для розробки ефективних рішень.

Дистанційна освіта є одночасно можливістю і викликом. Для того, щоб вона сприяла зменшенню соціальної нерівності, необхідно системно вирішувати вищезазначені проблеми (табл. 1).

Таблиця 1 – Соціальні проблеми дистанційної освіти

Проблема	Характеристика та шляхи їх вирішення
1	2
Виклики доступності	Нерівний доступ до технологій: Не всі учні та студенти мають належне обладнання (комп'ютери, планшети) або доступ до стабільного інтернету, особливо в сільських або економічно неблагополучних регіонах. Інфраструктурні обмеження: У багатьох країнах доступ до швидкісного інтернету залишається проблемою, що обмежує можливість ефективного навчання. Цифрова грамотність: Деякі учні, батьки та навіть викладачі не володіють достатніми навичками для ефективного використання цифрових інструментів.
Якість освіти	Зниження інтерактивності: Відсутність прямого контакту між викладачами та учнями може впливати на розуміння матеріалу, знижуючи ефективність навчання. Відсутність стандартизації: Рівень якості дистанційної освіти варіюється залежно від навчального закладу та доступних ресурсів. Психологічні фактори: Дистанційне навчання часто супроводжується соціальною ізоляцією, що впливає на мотивацію та психічний стан учнів.
Соціальна нерівність	Економічна нерівність: Учні з малозабезпечених сімей не можуть дозволити собі якісну техніку, що ставить їх у нерівне становище в порівнянні з однолітками. Географічна нерівність: Учні з віддалених регіонів часто стикаються з проблемами доступу до якісних освітніх платформ. Інклюзивність: Учні з особливими потребами часто не отримують належної підтримки через брак адаптованих платформ та програм.
Вплив на соціальну нерівність	Економічна нерівність: діти з малозабезпечених сімей мають менше можливостей для успішного дистанційного навчання через відсутність ресурсів. Географічна нерівність: учні з віддалених регіонів мають обмежений доступ до якісних освітніх матеріалів та платформ. Інклюзивна освіта: учні з особливими освітніми потребами часто залишаються без підтримки, оскільки багато платформ не враховують їхніх потреб.
Виклики доступності: технологічна нерівність, цифрова грамотність, інфраструктурні проблеми	Багато учнів не мають доступу до необхідного обладнання (комп'ютерів, планшетів, смартфонів) або швидкісного інтернету, особливо в сільській місцевості чи в економічно неблагополучних регіонах. Відсутність знань і навичок роботи з онлайн-платформами у багатьох учнів, батьків та вчителів знижує ефективність навчання. У деяких регіонах спостерігається відсутність електрики чи стабільного інтернет-зв'язку, що робить дистанційне навчання практично неможливим.

1	2
Можливі шляхи вирішення	Інвестиції в інфраструктуру: Забезпечення доступу до інтернету та техніки для всіх соціальних груп. Розвиток цифрової грамотності: Навчання учнів, викладачів та батьків користуватися сучасними технологіями. Підтримка інклюзивної освіти: Розробка платформ, адаптованих до потреб усіх учнів, включаючи тих, хто має обмежені можливості. Покращення інфраструктури: забезпечення доступу до інтернету в усіх регіонах, а також надання технічного обладнання для навчання. Підвищення цифрової грамотності: організація навчань для учнів, батьків та викладачів щодо ефективного використання онлайн-ресурсів. Фінансова підтримка: надання державних субсидій або програм підтримки для малозабезпечених сімей.

Таблиця 1 (сформована авторами)

Практичне значення вирішення проблем дистанційної освіти сприяє вирішенню ключових проблем, пов'язаних із дистанційною освітою, матиме широкий позитивний вплив на різні аспекти суспільного життя, зокрема: 1) Підвищення рівня доступності освіти, скорочення освітнього розриву між регіонами, в основі яких надання доступу до якісних освітніх ресурсів учням у віддалених районах та малозабезпечених сім'ях; учні отримують рівний доступ до знань незалежно від їхнього матеріального становища або місця проживання. 2) Покращення якості навчання, збільшення інтерактивності, що націлене на вдосконалення платформ для інтерактивного навчання дозволить учням краще засвоювати матеріал, персоналізований підхід до навчання через цифрові інструменти сприятиме індивідуалізації навчання. Рівність доступу до освіти: Дистанційна освіта дозволяє навчатися незалежно від географічного положення, що особливо актуально для віддалених районів та країн із низьким рівнем економічного розвитку.

Зарубіжний досвід свідчить, що впровадження спеціалізованих платформ (наприклад, Coursera, edX) дозволяє забезпечити комфортне навчання для людей з обмеженими можливостями. У країнах, як-от США та Великобританія, використовуються системи управління навчанням (LMS), які дозволяють студентам навчатися у власному темп та упроваджуються адаптивні платформи. У Німеччині модульна система дозволяє студентам обирати курси відповідно до їхньої спеціалізації, що підвищує ефективність освіти. Зарубіжні університети часто пропонують онлайн-курси за нижчою ціною, ніж традиційні програми, що зменшує фінансовий бар'єр для здобуття освіти. Дистанційна форма освіти

дозволяє поєднувати роботу з навчанням, що особливо актуально для дорослих студентів. Освітні платформи, такі як Moodle, Blackboard, чи Zoom, сприяють розвитку у студентів навичок роботи з сучасними цифровими інструментами, що є важливим для конкурентоспроможності на ринку праці. У країнах Скандинавії студенти активно навчаються працювати з великими обсягами інформації, що підвищує їхню автономність. Багато університетів пропонують спільні програми (наприклад, програми подвійного диплому), що здійснюються в онлайн-форматі, сприяючи міжнародному обміну знаннями. Зарубіжні платформи, як-от FutureLearn чи Khan Academy, забезпечують доступ до матеріалів від провідних експертів світу. Досвід країн ЄС і США в організації онлайн-навчання під час COVID-19 показав, що дистанційна освіта є ефективним способом збереження доступу до знань під час глобальних криз.

Дистанційна освіта в контексті зарубіжного досвіду сприяє модернізації освітніх систем, забезпечує доступність, гнучкість, економічну ефективність та сприяє міжнародній інтеграції. Україна може використовувати ці напрацювання для вдосконалення власної системи освіти. Практичне значення дистанційної освіти в умовах цифровізації набуває нових форм і можливостей завдяки інтеграції сучасних цифрових технологій.

Цифрові платформи дозволяють отримувати освіту від найкращих закладів світу, не залишаючи своєї країни. Забезпечується доступ до якісної освіти незалежно від географії, соціального статусу чи фізичних обмежень. Інструменти віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) роблять навчання інтерактивним і більш захопливим, що активно застосовується у технічних та медичних дисциплінах. Системи навчання, побудовані за принципами ігор, підвищують мотивацію студентів. Цифрові системи (як-от штучний інтелект у навчанні) дозволяють підлаштовувати навчальні програми під індивідуальні потреби студентів. Короткі курси або модулі дозволяють отримувати точкові знання в зручний час. В умовах цифровізації навчання онлайн сприяє розвитку навичок роботи з сучасними платформами, хмарними технологіями, аналітичними інструментами тощо. Навчання цифровій грамотності: Освіта формує критичне мислення та навички роботи з інформаційними потоками в цифровому середовищі. Дистанційна освіта дозволяє зменшити витрати на транспорт, проживання, паперові матеріали. Навчання онлайн знижує негативний вплив на екологію, що відповідає принципам сталого розвитку. Дистанційна освіта дозволяє постійно вдосконалювати знання, адаптуватися до нових викликів на ринку праці. Онлайн-платформи надають можливість швидкого отримання професійних сертифікатів. Спільні навчальні проєкти, хакатони та форуми сприяють розвитку міжкультурного спілкування. Інструменти

відеоконференцій, як-от Zoom чи Microsoft Teams, підвищують якість дистанційного навчання. Інструменти штучного інтелекту забезпечують доступність контенту (субтитри, переклад мовою жестів тощо). В умовах глобальних криз, таких як пандемії, дистанційна освіта є критично важливою для забезпечення безперервності навчання. Дистанційна освіта в умовах цифровізації не лише змінює підхід до навчання, але й стає ключовим елементом розвитку суспільства. Вона забезпечує гнучкість, доступність, інноваційність і відповідність сучасним викликам цифрового світу, сприяючи особистісному та професійному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Арабаджиев Дмитро, Олексенко Роман, Гарбар Галина, Андрюкайтене Регіна. Філософія розумної економіки як інтеграція творчості, креативності та інновацій в умовах глобалізації та цифрової ери. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 20(97). С. 9–20.

УДК 35.01:004.085.5

ПОЛІЩУК ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ,

д.філос.н., проф., проректор

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (м. Хмельницький, Україна)

E-mail: Prokurator2007@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9838-7105>

ОСВІТА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Постмодерний світ стикається з численними викликами, серед яких глобалізація, політичні конфлікти, економічна криза, війни та пандемії. Ці процеси особливо гостро відчуються в освіті, яка покликана готувати молодь до життя в умовах постійних трансформацій. З іншого боку, стрімкий розвиток діджиталізації відкриває перед освітою нові можливості, але водночас ставить перед нею ряд складних завдань, пов'язаних з доступністю інформації, якістю освіти та психоемоційним станом здобувачів освіти.

Мета полягає у дослідженні впливу діджиталізації на освітні процеси, зосереджуючи увагу на нових викликах, які постають перед учасниками освітнього процесу.

Обговорення. Наукові дослідження в галузі діджиталізації освіти стали особливо актуальними з моменту активного впровадження цифрових технологій в освітній процес. Під час пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення, коли цифровий простір став основним середовищем навчання через обмеження, проблема цифровізації почала вивчатися не лише з позиції загальної теорії, а й у контексті різноманітних практичних аспектів і викликів, з якими зустрілися освітні інституції. Це підкреслює важливість аналізу діджиталізації як ключового елементу освіти в умовах викликів сьогодення.

Проблема взаємодії освіти та суспільства завжди була в центрі уваги філософів і педагогів. Так, Жан-Жак Руссо підкреслював важливість адаптації виховання до мінливих умов суспільства, а Джон Дьюї розробляв концепцію освіти як безперервного процесу, що відповідає потребам індивіда та суспільства.

Дослідження авторів ілюструють різноманітність підходів і багатогранність вивчення впливу діджиталізації на сучасний світ та освітній процес, що робить їх цінними ресурсами для аналізу та подальшого розвитку цієї сфери: Р. Шарп, Г. Стадник, О. Шпарик, Ф. Фукуяма, Н. Гражевська, Л. Нагорна, Е. Тоффлер, В. Кремень, Г. Бенфілд, С. Науменко та ін.

Важливий внесок у дослідження цифрової освіти представлений у монографії «Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти» Т. Васильєвої та С. Котенко. Автори висвітлюють специфіку реалізації системи онлайн-освіти та дистанційного навчання, досліджують соціальні та економічні аспекти онлайн-навчання, а також описують конкурентні переваги студентів, які виникають завдяки впровадженню інструментів онлайн-освіти. Крім того, у монографії розглядається маркетинговий аспект використання імерсивних технологій в онлайн-освіті [7].

Вагомими вважаємо дослідження О. Поліщука та О. Полішук, які акцентують увагу на впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій, що відіграють важливу роль у сучасній освіті на тлі активної діджиталізації. Вони перетворилися на обов'язковий елемент навчальних процесів у школах та інших освітніх закладах, сприяючи переходу від традиційної освітньої моделі до інноваційної. Сучасна освіта трансформується відповідно до змін у суспільстві, і новітні технології допомагають забезпечувати доступ до знань та формувати компетенції здобувачів освіти [6].

У праці «Освіта в умовах діджиталізації та глобалізації» автори зазначають, що цифрові технології, попри свої позитивні аспекти, зумовили появу нових труднощів, таких як поширення фейкової інформації та стирання меж між віртуальним і реальним світами. Це має суттєве значення для освітнього процесу, оскільки освіта формує не лише знання,

а й цифрову культуру людини, яка суттєво відрізняється від традиційної. Така цифровізація допомагає учням краще пристосовуватись до нових викликів, але водночас може призвести до втрати почуття реальності та зниження відповідальності [5].

Цифрові технології, хоч і надають широкі можливості для навчання та доступу до інформації, вимагають нових підходів для збереження балансу між віртуальним та реальним світом. Нестабільність посилює ці процеси, адже в таких умовах особливо важливо забезпечити сталість і адаптивність освітнього процесу.

Таким чином, перед сучасною освітою постає нагальне завдання досягнення нових якісних стандартів, які відповідатимуть вимогам сучасного діджиталізованого світу.

Звернемо увагу на те, що цифрова трансформація, учасниками якої ми є, передбачає зміну всіх сфер суспільного життя під впливом передових інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі і систему освіти, яка є основою інноваційної економіки та формує соціальний потенціал.

З цього приводу В. Кириченко у монографії «Особистість у сучасному інформаційному суспільстві» акцентує увагу на тому, що «картина світу – це узагальнене уявлення групи людей, які об'єднані спільним інформаційним та культурним простором, про оточуючий світ, закономірності його функціонування, інших членів спільноти та самого себе. У сучасному інформаційному суспільстві імпліцитні уявлення особистості про оточуючий світ не є сумою уявлень групи загалом. Для того, щоб виробити більш-менш стійке уявлення про якусь з частин соціально-психологічної реальності, група має здійснювати постійну комунікацію у режимі реального часу (на момент виникнення явища). В інших випадках можуть виникати проблеми з об'єктивністю та колективністю виробленої думки чи ставлення до чогось. Громадська думка від самого початку існування, як колективна форма психічної діяльності, не була продуктом загальногрупового обговорення будь-чого. Основою громадської думки є ставлення до вже готового елемента картини світу і розповсюдження цього ставлення на більшість членів спільноти» [2]. Це дозволяє зрозуміти, що сучасна громадська думка, як форма колективної психічної діяльності, не є результатом систематичного обговорення, а базується на прийнятті вже сформованих елементів інформаційного простору.

У зв'язку з діджиталізацією освіта стає одним із основних інструментів, що формує уявлення про світ через цифрові технології. Освітні процеси все більше залежать від постійної онлайн-комунікації, а також обміну інформацією в режимі реального часу, що дозволяє навчальним

спільнотам швидко адаптуватися до нових викликів і змін. Але цифровізація ставить під загрозу здатність особи критично осмислювати інформацію, оскільки діджиталізація схильна формувати віртуальну картину світу, подекуди відокремлену від реальності. У свою чергу, це може впливати на освітній процес, спричиняючи втрату здатності критично мислити і самостійно вирішувати проблеми. Тобто людина потрапляє в залежність від свого діджиталізованого продукту.

У цьому контексті варто дослухатися Мартіна Хайдегера, який зазначає, що технології можуть змінювати не лише спосіб навчання, а й саме розуміння освіти як такої. Він стверджує, що технології повинні служити не меті, а засобом для пізнання світу [9]. У контексті діджиталізації освіти – це означає, що технології повинні підтримувати критичне мислення і самостійність людини.

Отже, діджиталізація освітнього процесу несе як позитивні можливості для доступу до знань і гнучкості навчання, так і потенційні ризики, пов'язані з поверхневим засвоєнням інформації, кліповим мисленням та спотворенням колективної думки.

Окреслимо на конкретних прикладах трансформації освітньої сфери в Україні. Пандемія COVID-19 стала каталізатором діджиталізації освітнього процесу в Україні. У 2019–2020 роках під час запровадження карантинних заходів заклади освіти були вимушені перейти на дистанційне навчання. Згідно з дослідженням понад 80 % учасників освітнього процесу були залучені до онлайн-освіти [4]. Відзначимо, що здобувачі освіти зіткнулися з численними проблемами, такими як недостатня підготовленість до використання онлайн-інструментів, нерівність у доступі до технологій та недостатнє забезпечення ресурсами.

Цифрова трансформація всіх аспектів життя, включаючи освітній процес, є важливою сучасною реальністю, як зазначає В.Кремень. Інформаційно-цифрові технології формують нову дійсність, що постійно впливає на кожну особистість. Цей вплив створює нову цифрову культуру. Впровадження комп'ютерних технологій та розвиток інтернету відкривають величезні можливості для освітньої сфери, зокрема для розвитку дистанційного навчання [3].

На думку вченого, інформаційно-комунікаційні технології здійснюють колосальний вплив на розвиток індивіда, який повинен адаптуватись до життя в умовах різноманітних зв'язків – від контактів з найближчим оточенням до глобальних комунікацій. Тому вкрай важливо навчити комунікувати з іншими людьми й суспільними структурами, вміти регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з дотриманням вимог культури плюралізму думок.

Військове вторгнення в Україну у 2022 році ще більше ускладнило освітні процеси, але діджиталізація продовжувала відігравати важливу роль. Багато закладів освіти змогли адаптуватися до нових умов, використовуючи онлайн-ресурси для підтримки навчання. Наприклад, проєкт «Всеукраїнська школа онлайн» став важливим інструментом для забезпечення безперервності навчання в умовах війни, надаючи доступ до якісних освітніх матеріалів [1].

Крім того, діджиталізація дозволила розширити можливості для навчання дорослих, зокрема через онлайн-курси та вебінари. За даними освітніх організацій, попит на онлайн-освіту зріс під час війни, що свідчить про важливість діджиталізації в умовах криз [10].

Онлайн-освіта має багато переваг, які можуть значно покращити доступність та гнучкість навчання. Проте важливо враховувати і недоліки, які можуть вплинути на якість освіти та мотивацію здобувачів. Серед переваг онлайн-освіти окреслимо: гнучкість навчання та доступність навчання; різноманітність навчальних курсів; економія часу та ресурсів; інтерактивність навчання; постійне підвищення кваліфікації; розвиток цифрових компетенцій; формування індивідуальної траєкторії; доступність знань; мобільність.

Недоліками онлайн-освіти вважаємо: відсутність особистого спілкування; мотиваційні труднощі; технічні проблеми; обмежені практичні заняття; складність у оцінюванні, – адже здобувачі вдаються до використання штучного інтелекту. Для успішної реалізації онлайн-освіти необхідно знайти баланс між технологічними можливостями та гуманістичними аспектами освітнього процесу.

Згідно з дослідженнями [8] процес діджиталізації в XXI столітті охоплює всі сфери життя, змінюючи поведінку і очікування споживачів та трансформуючи різні галузі. Сьогодні в умовах швидких технологічних змін цифрова грамотність стала однією з найважливіших навичок, подібно до вміння читати, писати та рахувати в минулому столітті. У цей час зростає значення цифрових компетенцій у всіх сферах та секторах економіки, і межі між галузями, пов'язаними з інформаційно-комунікаційними технологіями, і тими, що не пов'язані з ними, поступово стираються.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що освіта в умовах діджиталізації стикається з численними викликами, але водночас відкриває нові можливості для розвитку. Важливо, щоб освітні заклади адаптувалися до нових реалій, активно впроваджуючи технології, щоб забезпечити доступність та високу якість надання освітніх послуг.

Українська наукова і освітня спільнота активно працює над створенням механізмів захисту освітнього процесу під час надзвичайних ситуацій

і військових конфліктів, а також над впровадженням цифрових технологій, які гарантують право людей на якісну освіту. Досвід розвинутих країн світу, що вже досягли значних успіхів у цифровізації освіти, є надзвичайно цінним для України.

Становлення інформаційного суспільства в умовах діджиталізації веде до посилення впливу інформації на різні аспекти життя особистості, ставлячи це в центр розвитку знань та впровадження інноваційних технологій у суспільне виробництво. Разом з тим, швидкі зміни в напрямку комп'ютеризації можуть призводити до трансформації індивідуумів, ускладнюючи їх взаємодію, що може негативно позначитися на психологічних і соціальних потребах.

Різноманіття цифрових інструментів для навчання та електронних платформ створює нові можливості для освітнього процесу, проте накладає певні обмеження. Технологічне оснащення закладів освіти, доступність інтернету вдома, рівень цифрових навичок викладачів і здобувачів, а також доступ до цифрових навчальних матеріалів ставлять освіту перед серйозними викликами. Розробка теоретичних основ, використання літератури та конкретних нормативних актів з досліджуваної теми не вичерпують питання, а лише підкреслюють його багатогранність.

Філософія діджиталізації освітнього процесу – це сукупність ідей, принципів, підходів, які лежать в основі процесу впровадження цифрових технологій у різні сфери життя, зокрема в освіту. Вона базується на розумінні того, що сучасні цифрові технології, які постійно вдосконалюються і змінюються, не є лише інструментами для полегшення або автоматизації процесів, а мають глибокий вплив на структуру і функціонування суспільства, змінюючи саму природу суспільства і людину, враховуючи онтологічні підходи.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська школа онлайн. *МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/vseukrainska-shkola-onlayn?&type=all&tag=vseukrainska-shkola-onlayn>.
2. Кириченко В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/33026/1/Кириченко%20В.В.%20Монографія_2021.pdf
3. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Топузов О. М. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Вип. 4(2). С. 1–49. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/320/380>.
4. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/>.

5. Поліщук О., Поліщук О. Освіта в умовах діджиталізації та глобалізації. *Humanities studies*. 2024. Вип. 97, № 20. С. 186–192. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-21>.

6. Поліщук О. С., Поліщук О. В. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах цифровізації суспільного життя і надання освітніх послуг. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 9–10 листопада, 2023). Тернопіль, 2023. С. 262–265. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/31574/1/Polishchuk.pdf>.

7. Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти : монографія / за заг. ред. Т. А. Васильової, С. І. Котенка. Суми : Сум. держ. ун-т, 2023. 125 с.

8. Цифрова економіка: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього : монографія / М-во освіти і науки України ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; за ред. Л. Антонюк, Д. Ільницького, А. Севастюк. Київ : КНЕУ, 2021. С. 337.

9. Heidegger M. The Question Concerning Technology and Other Essays. Harper & Row, 1977. 222 p.

10. Ukrinform. Повномасштабна війна збільшила попит на онлайн-курси. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3781918-povnomasstabna-vijna-zbilsila-popit-na-onlajnkursi-ekspert.html>.

УДК 005.336.4:304-056.26:72

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

ЗАЙЦЕВ ЗАХАР ВОЛОДИМИРОВИЧ,

здобувач вищої освіти другого магістерського рівня, гр. БАД-533м

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ДИЗАЙНУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Інклюзивний дизайн націлений на створення доступних і зрозумілих продуктів для всіх категорій користувачів, включаючи людей з обмеженими можливостями. У сучасному світі технологій потреба в адаптації

цифрових продуктів до різних умов використання зростає, що вимагає врахування різних фізичних, сенсорних і когнітивних можливостей. В Україні існує безліч компаній, які розробляють мобільні застосунки, але лише деякі з них реалізують принципи інклюзивності у своїх рішеннях. Цей підхід не лише усуває бар'єри, а й забезпечує комфортне користування для кожного, спрощуючи доступ до інформації та функцій, що є важливим аспектом соціальної рівності.

Інклюзивний дизайн – це концепція, що акцентує увагу на створенні продуктів та послуг, які враховують потреби усіх користувачів, включаючи тих, хто має специфічні вимоги чи обмеження. Зазвичай, це можуть бути дисфункції зору, слуху, когнітивні проблеми, порушення моторики та інші особливості. Важливо зазначити, що інклюзивний дизайн не лише про усунення бар'єрів, а й про створення позитивного досвіду для всіх користувачів, щоб кожен міг відчувати себе залученим і комфортним під час взаємодії з продуктом [1]. Інклюзивний дизайн часто плутають із поняттям доступності, проте ці два підходи мають різний спектр застосування. Доступність (accessibility) передбачає адаптацію продукту для людей з обмеженими можливостями, тоді як інклюзивний дизайн має на меті створення універсальних рішень, що враховують потреби всіх користувачів, незалежно від їхніх фізичних, когнітивних або соціокультурних особливостей. Інклюзивність підкреслює універсальність підходу, не обмежуючись виключно вирішенням проблем людей з інвалідністю. Наприклад, інтерфейси, зручні для людей похилого віку, можуть бути корисними також для молодших поколінь завдяки простоті і зрозумілості. Тому інклюзивний дизайн забезпечує універсальну доступність для ширшого кола користувачів, дозволяючи продуктам бути не тільки функціональними, але й комфортними для кожного.

Однією з особливих властивостей цього напрямку є гнучкість, що дозволяє користувачам зручно керувати та взаємодіяти з продуктами. Серед можливих прикладів можна виокремити наявність різних способів вводу та виводу інформації (наявність голосового введення або прослуховування тексту та інтерфейсу програми) та гнучке налаштування інтерфейсу під свої потреби (наявність кольорних тем інтерфейсів). Теоретичною основою у дослідженні інклюзивного UI/UX дизайну слугували ідеї та дослідження інклюзивного підходу до цифрових продуктів, якими займалися такі фахівці, як Дон Норман [2], Якоб Нільсен [3], Джефф Раскін [4], Алан Купер [5], Джесс Гарретт [6] та інші.

Користувачі повинні отримувати зрозумілі сигнали про те, як їхні дії впливають на продукт, що може проявлятися, наприклад, у формі підтвердження дії чи вказівки на помилку; зворотний зв'язок відіграє важливу

роль, оскільки він допомагає уникнути непорозумінь і забезпечує комфорт під час використання. Водночас важливо, щоб дизайн був інтуїтивно зрозумілим: користувачі повинні відчувати, що можуть легко зрозуміти, як працює продукт, без потреби в додаткових поясненнях, і це досягається через логічну структуру, зрозумілі вказівки та очевидні елементи інтерфейсу. Нарешті, інклюзивний дизайн має на меті створення простору для співпраці. Це означає, що користувачі повинні мати можливість ділитися своїм досвідом, ідеями та пропозиціями, які можуть покращити продукт. Такий підхід дозволяє постійно вдосконалювати дизайн, враховуючи реальні потреби користувачів. Всі ці принципи допомагають створити не просто продукти, а й позитивний досвід для кожного, хто їх використовує. Коли продукти стають більш універсальними та гнучкими, це дозволяє їм адаптуватися до різних обставин, що робить їх привабливішими для більшої кількості споживачів. В результаті, компанії, які впроваджують принципи інклюзивного дизайну, здобувають конкурентні переваги, оскільки їхні рішення відповідають запитам широкої аудиторії, що в свою чергу сприяє зростанню лояльності та задоволеності користувачів. Це особливо важливо, враховуючи, що в США платоспроможність людей з обмеженими можливостями становить 490 мільярдів доларів на рік після вирахування податків [7]. Ця величезна сума відкриває нові можливості для бізнесу, адже задоволені клієнти частіше рекомендують продукти іншим, що збільшує обсяги продажів. Зараз у США спостерігається тренд інтеграції вебдоступності в стратегії компаній, що є частиною глобальнішого руху протидії дискримінації. Це стало модним серед багатьох великих брендів, які зрозуміли, що інклюзивний підхід не лише етичний, а й фінансово вигідний. Проте, незважаючи на очевидні переваги, багато бізнесів досі не усвідомлюють вигоди від інклюзивного дизайну. Вони фактично втрачають можливість взаємодії з величезною кількістю користувачів з обмеженнями. Окрім цього, врахування інклюзивності у процесі розробки продуктів демонструє соціальну відповідальність компанії, що позитивно впливає на її репутацію.

UI – це сукупність усіх елементів, за допомогою яких користувач взаємодіє з цифровим продуктом, таким як мобільний застосунок або вебсайт. Основна мета UI полягає в тому, щоб зробити взаємодію простою, зрозумілою і привабливою, забезпечуючи зручний доступ до функцій і контенту. Це охоплює дизайн кнопок, іконок, навігаційних панелей, кольорових схем, шрифтів і будь-яких інших візуальних або інтерактивних елементів. Історично UI дизайн розвивався разом із появою перших комп'ютерних інтерфейсів у 1980-х роках, коли користувачам доводилося вводити команди через текстові термінали. З появою графічного

інтерфейсу користувача (GUI), дослідники, такі як Джонатан Гріббен та Якоб Нільсен, почали вивчати способи покращення користувацької взаємодії через візуальні елементи, що і дало поштовх до сучасного UI дизайну. Нільсен, у своїх дослідженнях, зосереджував увагу на важливості юзабіліті та зрозумілості інтерфейсів, що заклало основу для подальшого розвитку галузі.

З розвитком мобільних технологій у 2000-х роках, UI дизайн перейшов на новий рівень. Поява смартфонів із сенсорними екранами значно змінила принципи побудови інтерфейсів. Тепер головний акцент робився на інтуїтивність та зручність управління через дотики та жести. Вчені, такі як Дон Норман, ще на початку 1990-х розробили концепцію «емоційного дизайну», підкреслюючи, що взаємодія з інтерфейсом має бути не лише функціональною, але й приносити користувачам задоволення. Норман підкреслює, що емоції відіграють ключову роль у прийнятті рішень, і візуальні та функціональні елементи можуть формувати позитивне або негативне сприйняття продукту. Він визначив три рівні емоційної взаємодії, ілюструючи це на прикладі чайників, користувача з продуктом: вісцеральний, поведінковий і рефлексивний [2]. Вісцеральний рівень пов'язаний із миттєвою реакцією на зовнішній вигляд продукту. Це перше враження, яке викликає в користувача його естетика, форми та кольори. Дизайн на цьому етапі має бути привабливим і викликати бажання дослідити продукт глибше. Поведінковий рівень охоплює досвід взаємодії з продуктом. Тут важливо, щоб інтерфейс був зручним, інтуїтивно зрозумілим і забезпечував легкий доступ до всіх необхідних функцій. Якщо користувачеві приємно та легко користуватися продуктом, це зміцнює його позитивне ставлення. Рефлексивний рівень включає глибші емоції та оцінку продукту після використання. Користувач осмислює свій досвід, оцінюючи, чи продукт відповідає його очікуванням, чи приносить задоволення, і чи залишає він позитивні спогади або викликає естетичну насолоду.

Вагомий внесок у розвиток дизайну цифрових продуктів зробив і Стив Джобс, який надавав перевагу простоті та елегантності в оформленні інтерфейсів продукції Apple. Його підхід був спрямований на мінімалізм, зменшення кількості елементів і забезпечення зручності для користувачів незалежно від їхнього досвіду. Крім спрощеного підходу до інтерфейсів, Стив Джобс також підкреслював важливість емоційного зв'язку користувача з продуктом. У продуктах Apple UI дизайн мав не тільки забезпечити простоту використання, але й створити естетичний досвід, що викликає позитивні емоції та задоволення від взаємодії. Сьогодні розвиток UI продовжується з огляду на новітні досягнення в області машинного навчання, штучного інтелекту, інтерактивної анімації, а також з огляду на потребу

пристосовуватися до різних платформ і пристроїв – смарт-годинники та інші носимі технології.

UX – це загальне враження, яке отримує користувач під час взаємодії з продуктом, системою або послугою. Основна мета UX дизайну полягає в створенні позитивного, зручного і корисного досвіду, що враховує потреби, очікування і емоції користувачів. Це охоплює не лише візуальний аспект, але й архітектуру інформації, функціональність, зручність навігації, а також емоційний зв'язок, який користувач встановлює з продуктом. Дослідження UX почали активно розвиватися на початку 1990-х років, коли термін «користувацький досвід» був введений Доном Норманом, який працював у компанії Apple. Норман акцентував увагу на важливості врахування не лише функціональності, але й емоційного сприйняття продукту. З його підходом з'явився акцент на глибокому розумінні потреб користувачів, що стало основою для формування сучасних методик UX дизайну [2].

Сьогодні UX дослідження включають в себе різноманітні методи, такі як інтерв'ю з користувачами, тестування прототипів, аналіз шляхів користування і вивчення поведінки на основі даних. Це допомагає дизайнерам створювати інтерфейси, які не тільки відповідають потребам користувачів, а й покращують їхнє загальне враження від продукту. Все більше компаній почали розуміти, що успіх продукту залежить не тільки від його функціональності чи зовнішнього вигляду, а й від того, як користувачі почуваються під час його використання. Важливою частиною UX стало створення доступних продуктів для різноманітних користувачів, включно з тими, хто має обмежені можливості. Інклюзивний дизайн враховує потреби людей із фізичними або когнітивними особливостями, що створює умови для комфортного користування продуктами для всіх. Дослідження в цій сфері зосереджуються на емоційній реакції на продукт, задоволеності користувачів та їхній поведінці під час використання. UX-дизайнери враховують різні контексти використання для адаптації продуктів до різноманітних платформ. UX дизайн включає дослідження поведінки користувачів, аналітику даних і тестування прототипів. Компанії, такі як Microsoft, інвестують у UX дослідження, щоб створювати чутливі та адаптивні інтерфейси, які відповідають потребам користувачів та роблять їхній досвід взаємодії приємним і значущим.

Таким чином, сучасний дизайн вимагає урахування не тільки естетичного оформлення, а й особливостей широкого кола користувачів, серед яких можуть бути і ті, в яких обмежені когнітивні чи фізичні здібності. Це передбачає застосування правил та принципів інклюзивного дизайну, що спрямовані на створення продуктів, що є легкодоступними, незалежно від індивідуальних потреб.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивний дизайн – це дизайн для всіх [Електронний ресурс]. URL: <https://theukrainians.org/inclusive-design-eleks>
2. Norman D. The Design of Everyday Things. New York : Basic Books, 2002. 272 p.
3. Nielsen J. Designing Web Usability: The Practice of Simplicity. Berkeley, CA : New Riders, 1999. 432 p.
4. Raskin J. The Humane Interface: New Directions for Designing Interactive Systems. Boston, MA : Addison-Wesley, 2000. 233 p.
5. Cooper A. About Face: The Essentials of Interaction Design. – Wiley, 4th edition, September 2, 2014. 720 p.
6. Garrett J. J. The Elements of User Experience. – Berkeley, CA : New Riders, 2010. 304 p.
7. People with disabilities are an underserved community with money to spend [Електронний ресурс]. URL: <https://www.emarketer.com/content/people-with-disabilities-underserved-community-with-money-spend>

УДК 659.126:658.8:338.45

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

ШУМЕЙКО ДАР'Я РУСЛАНІВНА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, гр. УД-21

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙН-БРЕНДУ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасні бренди є важливими елементами діяльності підприємств, символами комерційної активності, української продукції займаючи істотну роль в споживчому свідомості і викликаючи цілісний набір асоціацій і образів. Бренди на відміну від продуктів не формуються у виробництві, а створюються і існують в споживчому свідомості, забезпечуючи емоційний зв'язок між їх сприйняттям і функціональністю продукту. Сьогодні кожна організація хоче мати бренд. За межами природного світу торгових марок виробників, дистриб'юторів та товарів повсякденного попиту, чий бренди конкурують на рівних, брендинг стає стратегічною темою у всіх

сегментах ринку: у сфері високих технологій, товарів широкого вжитку, комунальних послуг, комплектуючих виробів, обслуговування, недержавних та некомерційних організаціях. Високий ступінь розвитку техніки і технологій переорієнтувала сучасний бізнес на конкуренцію брендів, посилення яких забезпечує підприємствам істотні переваги на ринку.

Графічний дизайн розробляє бренд, його пропозицію продуктів і послуг і, звичайно, його місця бачать по-іншому. Він матеріалізує, конкретизує, втілює точку зору бренду, втілюючи в знаки волю всієї компанії. Сучасний дизайнер-графік – це спеціаліст творчої професії, який не тільки володіє методами «інформаційного проектування», а й є справжнім художником, який сміливо використовує засоби образотворчого мистецтва у своїй роботі. Нерідко твори графічного дизайну називають візуальними креативами, авторам належать такі ж права, як і творцям творів мистецтва, науки, літератури. Дизайн бренду: перш за все, щоб задовольнити потреби комерційного цільового ринку, а потім донести до цільової аудиторії у вигляді візуальної передачі.

Бренд включає в себе сам товар або послугу з усіма характеристиками: ім'я, логотип, певний дизайн, та інші символи, зареєстровані належним чином, інформацію про переваги та вигоди продукту, інформацію про споживача. З цього виходить, що торговельна марка є складовим елементом бренда. А сильний бренд є найціннішим активом, яким може володіти компанія. Графічний дизайн: імідж бренду в основному складається зі слів, зображень та символів та є іміджевим символом корпоративної інформації. Дизайн бренду – це рекламна модель, яка використовує п'ять почуттів, а саме зір, дотик, слух, нюх і смак, щоб залишити в серцях користувачів глибоку пам'ять про імідж компанії, кіно та телебачення, ігри, музика, електронна комерція і т. д.

Імідж бренду – це рекламний продукт і послуга, які глибоко розкривають психологію споживачів і соціальне пізнання, а також є своєрідною духовною насадкою і визнанням цінності, що споживачам доставляється через імідж бренду. Його опис іміджу бренду може відображати конотацію та характеристики продуктів чи послуг, тоді як дизайн іміджу бренду в основному передає концепції та інформацію про продукт чи послугу через текст, зображення та інші носії, формуючи візуальний символ та систему розпізнавання образів. Бренд – це те, що приносить компанії додатковий прибуток на конкурентному ринку, а споживачеві – внутрішній комфорт і задоволення. Дизайн бренду – це процес створення і впровадження візуальної та емоційної ідентичності для конкретного бренду або компанії. Він охоплює визначення унікальних елементів, які відзначають бренд від інших, і передають його цінності, особливості, стиль та повідомлення.

Дизайн бренду створюється з урахуванням цільової аудиторії, конкурентного середовища, стратегії бренду та його основних цінностей, сприяє створенню єдиної ідентичності, яка перетинає всі комунікації, продукти та послуги, що пропонуються брендом. Це допомагає залучати та утримувати клієнтів, створює довіру та лояльність до бренду, а також сприяє впізнаваності на ринку. Концептуальні виміри дизайну бренду можуть змінюватися в залежності від стратегії бренду та ринкових тенденцій. Деякі бренди зосереджуються на мінімалістичному дизайні, відображаючи сучасні технології та екологічність, тоді як інші можуть ставити акцент на класичному та розкішному стилі. Зазвичай дизайн бренду розробляється командою дизайнерів, які співпрацюють з маркетологами та менеджерами бренду, щоб створити консистентний і впізнаваний образ продукту. Успішний дизайн бренду допомагає залучати і зберігати клієнтів, посилюючи лояльність до бренду та сприяючи визнанню на ринку. Графічний дизайн та дизайн продукту є індустріями дизайну. Дизайн продукту може вивчити дизайн продукту з нуля та дізнатися більше контенту. У порівнянні з традиційним графічним дизайном, дизайн інтерфейсу користувача є продуктом розвитку Інтернету і електронної комерції. Дизайн інтерфейсу користувача може робити те, що може графічний дизайн, а дизайн інтерфейсу користувача може робити те, що графічний дизайн не може, наприклад вебдизайн, тому дизайн інтерфейсу користувача більш популярний серед підприємств і приносить більший дохід. На відміну від графічного дизайну, дизайн користувацького інтерфейсу не пред'являє високих вимог до художньої основи до роботи після випуску. У порівнянні з графічним дизайном найбільшою перевагою дизайну інтерфейсу користувача має бути просте навчання, висока зарплата і великий дефіцит талантів.

Українські підприємства працюють за умов, коли відбувається швидкий розвиток і зміна ринків і посилюється конкуренція. Це змушує підприємств освоювати, адаптувати і застосовувати передові менеджерські технології, однією з яких стає брендинг. Брендинг – це стратегічний підхід до побудови сильного та впізнаваного бренду. Він включає в себе розробку унікальної позиції на ринку, створення послідовного досвіду взаємодії з клієнтами та управління репутацією бренду. 1998 рік став переломним для брендингу в Україні. Економічна криза призвела до подорожчання іноземних товарів, що стимулювало розвиток вітчизняних брендів. Спочатку українські компанії, такі як «Оболонь», фокусувалися на якості продукту та його доступності. Однак сьогодні споживачі вимагають більше, ніж просто якісний товар. Вони шукають бренди з індивідуальністю, що потребує більш складних маркетингових стратегій. У результаті

такої діяльності на українському ринку з'являється значна кількість торгових марок. Загострення конкурентної боротьби змушує підприємства збільшувати витрати на рекламу.

Реклама у фокусі графічного дизайну як засіб досягнення ринкового лідерства орієнтована на досягнення ринкового успіху, що визначається кількісними показниками продажів. Дизайнер орієнтований на прибуток, оскільки його об'єкти стають засобами стимулювання продажів та виконують знаково-символічну функцію. Говорячи про рекламу, передусім, мають на увазі рекламну компанію, яка покликана впливати на споживача з точки зору підвищення рівня продажів чи впізнаваності фірми. Реклама у межах практичної реалізації входить у комплекс маркетингової комунікації, і поруч із селс промоушн, паблік рілейшнз, директ-маркетингом та іншими його видами формує бренд, що сприяє тому, що споживчі мотивують розвиток споживчого суспільства і забезпечують його розвиток. Якщо говорити про графічний дизайн, то передбачається виготовлення продукції для масового друку або телекомунікацій, що репрезентує знак, текст, товар алегоричний образ. Спробуємо визначити, що є загальним у рекламі та графічному дизайні та визначити особливе, що зумовлює їхню специфіку. Засобами графічного дизайну створюються візуальні повідомлення найрізноманітнішої складності та призначення – від короткого рекламного оголошення до багатосторінкового друкованого видання, від невеликого вказівника люмінесцентного до величезного світлового інформаційного табло. Для цього використовують традиційні засоби друку, комп'ютерну техніку та інші сучасні електронних засобів відображення інформації.

Реклама у фокусі графічного дизайну орієнтована на досягнення ринкового успіху, що визначається кількісними показниками продажів. Дизайнер орієнтований на прибуток, оскільки його об'єкти стають засобами стимулювання продажів та виконують знаково-символічну функцію. Говорячи про рекламу, передусім, мають на увазі рекламну компанію, яка покликана впливати на споживача з підвищення рівня продажів чи впізнаваності фірми. Реклама у межах практичної реалізації входить у комплекс маркетингової комунікації, і поруч із «селс промоушн», «паблік рілейшнз», «директ-маркетингом» та іншими його видами формує бренд, споживчі мотиви, що у цілому забезпечує його розвиток.

Таким чином, графічний дизайн, що формується в епоху ринкових відносин, завдяки рекламному бізнесу став займати лідируючі позиції серед інших видів дизайну. Сьогодні рекламний бізнес неможливий без участі дизайнера. Виникнувши як засіб задоволення прагматичної потреби масового виробництва, графічний дизайн став соціокультурним явищем. Інформаційні засоби стали ключовими у формуванні ціннісних орієнтацій

масового споживача. Реклама, впливаючи саме на підсвідомі, раціонально неусвідомлені потреби, становить основу для «іраціонального» споживання, характерного для надлишкового виробництва. Рекламні компанії передають споживачам інформацію, і якщо зв'язок між ними поганий, це також вплине на розуміння та визнання споживачами цих двох речей. Дизайн бренду: перш за все, щоб задовольнити потреби комерційного цільового ринку, а потім донести до цільової аудиторії у вигляді візуальної передачі. Формування потужного бренду повинно мати за мету завоювання не частки ринку, а частки намірів чи бажань споживачів. Завоювання свого місця на глобальному ринку – це найсильніша конкурентна перевага для будь-якого бренду.

Дизайн бренду відіграє ключову роль у створенні емоційного зв'язку між споживачем і продукцією. Візуальна ідентичність, яка включає логотип, кольори, шрифти та інші елементи, має бути унікальною, зрозумілою і запам'ятовуваною. Сучасні тренди в дизайні бренду: 1) важливість використання простих форм і натуральних кольорів; 2) акцент на українській культурі, історії та традиціях у візуальних елементах; 3) адаптація дизайну до цифрових платформ і інтерактивності; 4) бренд як інструмент конкурентоспроможності. Ефективний бренд допомагає українським товарам виділятися на міжнародному ринку. Відображення автентичності, якісного виробництва та інновацій через дизайн формує позитивний імідж і довіру споживачів. Зміцнення української продукції через бренд створює нові робочі місця, стимулює розвиток творчих індустрій і сприяє культурній дипломатії.

Список використаних джерел:

1. Рижова І. С., Прусак В. Ф., Мигаль С. П., Рєзанова Н. О. Дизайн середовища. Словник-довідник / за ред. д.філософ.н., проф. І. С. Рижової. Львів : Простір-М, 2017. 360 с.
2. Прищенко С. В., Антонович Є. А. Основи рекламного дизайну / С. В. Прищенко, Є. А. Антонович ; за наук. редакцією проф. Є. А. Антоновича. Київ : НАКККиМ, 2017. 384 с.

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

СТЕЛЬМАК ДАНИЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ,

здобувач вищої освіти другого магістерського рівня, гр. УД-24м

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)

**ЕФЕКТИВНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАННЯ**

Актуальність дослідження полягає в тому, що вплив цифрових технологій на загальну освіту є однією з самих популярних в теоретичному плані та витребуваних у практичному сенсі. Сучасний ринок праці створив необхідність в підготовки висококваліфікованих кадрів, у зв'язку з чим, актуалізується використання інноваційних технологій у освітньому просторі.

Проблемами вивчення цифрових технологій в освітньому процесі займалися такі вчені як: В. Воронкова, Н. Венгерська, О. Кивлюк, Р. Олексенко, І. Рижова, Д. Свириденко, С. Терепищій, О. Стрижак та ін. Сучасна освіта знаходиться у стані активної цифрової трансформації. Цей процес відкриває нові можливості для організації навчального процесу, зокрема самостійної роботи студентів, яка є ключовим елементом вищої освіти. Використання цифрових технологій, таких як освітні платформи, інтерактивні додатки та штучний інтелект, дозволяє покращити доступ до матеріалів, зробити навчання більш персоналізованим та інтерактивним.

Цифрові технології дозволяють зробити процес навчання диференційованим, вибудовувати його відповідно до потреб кожного окремого студента, давати завдання, що відповідають рівню підготовки та таким чином підвищувати якість навчання. Використання цифрових інструментів сприяє створення умов, у яких студент стає активним суб'єктом освітнього процесу. Від пасивного сприйняття він переходить до активних дій та включається у виконання завдань [1, с. 145].

Цифрові технології відіграють вирішальну роль у зміні освітнього процесу, зокрема у сфері організації самостійної роботи студентів. Відповідно до досліджень Петрової І. А., використання платформ Moodle

та Google Classroom дозволяє структурувати навчальний процес, забезпечуючи студентам доступ до навчальних матеріалів будь-коли та будь-де [2]. Це особливо актуально для студентів, які працюють у дистанційному форматі, що робить освітній процес більш гнучким і зручним.

Інтерактивні додатки, такі як Kahoot та Quizlet, також є важливим інструментом для залучення студентів до навчання. Вони створюють інтерактивне середовище, яке стимулює активність і зацікавленість студентів, особливо під час повторення матеріалу [3]. Проте дослідник Смирнова Є. Г. наголошує, що надмірне використання цифрових інструментів може призводити до інформаційного перевантаження, яке негативно впливає на мотивацію та продуктивність студентів [4].

Штучний інтелект відкриває нові перспективи в організації самостійної роботи. Відповідно до досліджень UNESCO ІТЕ, використання ШІ дозволяє адаптувати завдання до рівня підготовки студента, забезпечуючи автоматизований зворотний зв'язок та створюючи персоналізовані навчальні траєкторії [5]. Однак, як зазначає Науменко О. П., ефективність впровадження ШІ залежить від підготовленості викладачів до роботи з такими технологіями та інвестицій в освітню інфраструктуру [6].

Для перевірки теоретичних висновків було проведено експеримент, у якому взяли участь дві групи студентів педагогічного університету. Перша група використовувала цифрові платформи Google Classroom, Moodle та інтерактивні додатки для виконання завдань [2]. Друга група працювала виключно з традиційними методами, такими як друковані підручники та паперові завдання [4].

Результати експерименту показали, що студенти першої групи мали вищий рівень залученості, причому 80 % з них зазначили зручність та доступність матеріалів у цифровому форматі [2]. Водночас 35 % учасників цієї групи стикалися з проблемою прокрастинації, оскільки гнучкість цифрових платформ дозволяла відкладати виконання завдань на останній момент [3]. У другій групі спостерігалось краще розуміння навчальних матеріалів, особливо текстів, проте час виконання завдань був значно більшим через обмежений доступ до ресурсів [4].

Експериментальні дані підтверджують, що цифрові технології та штучний інтелект можуть значно підвищити ефективність самостійної роботи студентів. Проте їхнє впровадження вимагає розвитку навичок самоорганізації, критичного мислення та адаптації студентів і викладачів до нових реалій навчального процесу [6].

Результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що цифрові технології та штучний інтелект суттєво впливають на якість самостійної роботи студентів, відкриваючи нові можливості для персоналізації,

адаптації та залучення до навчального процесу. Зокрема, використання платформ, таких як Moodle та Google Classroom, створює гнучке освітнє середовище, яке дозволяє студентам працювати у зручному для них темпі [2].

Проте результати експерименту також виявили виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій. Студенти першої групи, які використовували цифрові інструменти, продемонстрували вищий рівень залученості, але водночас стикнулися з проблемами дисципліни та прокрастинації. Важливо зазначити, що ці недоліки можуть бути усунені шляхом впровадження курсів із розвитку навичок тайм-менеджменту та самоорганізації [3].

Штучний інтелект показав значний потенціал для поліпшення освітнього процесу. Його використання дозволяє створювати адаптивні навчальні траєкторії, забезпечувати автоматизований зворотний зв'язок і знижувати навантаження на викладачів [5]. Проте для ефективного впровадження ШІ в освітню систему необхідно враховувати етичні аспекти та забезпечити підготовку педагогів до роботи з такими технологіями [6].

У порівнянні з традиційними методами, цифрові технології виявилися більш ефективними для організації рутинних завдань і тестування, тоді як аналітичні завдання краще виконувалися студентами, які працювали з друкованими матеріалами [4]. Це підтверджує необхідність комбінованого підходу до організації навчального процесу, який поєднає цифрові та традиційні методи.

На основі аналізу результатів можна зробити кілька ключових висновків. По-перше, цифрові технології та ШІ мають значний потенціал для підвищення ефективності самостійної роботи студентів. По-друге, для забезпечення їхньої ефективності необхідно впроваджувати комплексні стратегії, які включають розвиток цифрової грамотності, критичного мислення та навичок самоорганізації. Нарешті, важливо забезпечити збалансоване використання цифрових і традиційних підходів у навчальному процесі.

Рекомендації для подальшого вдосконалення навчального процесу включають:

1. Розробку інтерактивних курсів із самоорганізації для студентів, які використовують цифрові платформи [2].
2. Впровадження тренінгів для викладачів щодо роботи з платформами, що використовують штучний інтелект [5].
3. Розвиток інфраструктури для підтримки впровадження ШІ в навчальний процес, зокрема створення локальних баз даних і забезпечення доступу до якісного програмного забезпечення [6].

Отже, цифровізація та інтеграція ІІІ в освіту є перспективними напрямками, які здатні значно покращити якість самостійної роботи студентів за умови їх грамотного використання та підтримки з боку освітніх установ. Застосування цифрових освітніх технологій розширює кругозір студентів, відкриває нові можливості здобуття знань у найбільш структурованій та зрозумілій формі.

Список використаних джерел:

1. Ригова Ірина, Павлюк Ольга, Зоря Олександра, Северин Катерина, Бобровський Ігор. Вплив цифрових технологій на освіту в епоху Четвертої промислової революції. *Humanities studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 16(93). С. 144–160.
2. Петрова І. А. Аналіз ефективності самостійної роботи студентів з використанням інформаційних технологій. *Вісник науки і освіти*, 2020.
3. Іванов В. Н. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів педагогічного університету при дистанційному навчанні. *Сучасні проблеми педагогіки*, 2021.
4. Смирнова Є. Г. Штучний інтелект у сфері освіти: перспективи і виклики. *Науковий журнал*. 2022.
5. UNESCO ІІТЕ. Штучний інтелект в освіті: адаптація навчального процесу. ЮНЕСКО, 2020.
6. Науменко О. П. Інноваційні технології в освіті: потенціал і обмеження. *Освіта ХХІ століття*. 2019.

УДК 659.125.4:658.62

РИГОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

ПЕРЕДЕРІЙ УЛЬЯНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, гр. УД-21

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)

ФІРМОВИЙ СТИЛЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УПАКОВКИ

У сучасному світі розробка фірмового стилю упаковки є одним з ключових елементів створення впізнаваного бренду. Ця тема підкреслює взаємозв'язок між дизайном упаковки, брендингом, рекламними аспектами та управлінням маркетингом і упаковкою. Фірмовий стиль упаковки відіграє

важливу роль у формуванні першого враження споживача про продукт. Він не лише виконує захисні функції, а й створює візуальний образ, що сприяє запам'ятовуванню продукту та стимулює його продажі. У загальному розумінні, фірмовий стиль – це сукупність постійних художніх, текстових та інших елементів, які використовуються у всіх рекламних розробках виробників або посередників для створення унікального образу бренду. Фірмовий стиль є деякою сукупністю кольорових, графічних, словесних, типографських тощо елементів – характеристик, які у своїй єдності забезпечують словесну і зорову ідентифікацію товарів фірми. Елементами фірмового стилю є *марка, кольори фірми, гасло, фірмові видання, верстка, шрифт, сувеніри й упаковка продукції, динамічні фірмові константи*. П. Беренс, промисловий дизайнер, першим на початку XX ст. створив поняття фірмового стилю. Його плакати і зовнішня реклама мали єдину естетичну концепцію, яка сприяла рекламним кампаніям, а практична робота П. Беренса мала величезне значення для формування нового виду дизайну – діяльності, що призвела до розмежування промислового виробництва та промислової графіки.

Фірмовий стиль відіграє вагомую роль у розвитку компанії, – це і підвищення корпоративного духу, єдність співробітників, створення відчуття прилучення до спільної справи, позитивний вплив на естетичний рівень, зовнішній вигляд товарів і приміщень фірми. Фірмовий стиль включає в себе як постійні, незмінні складові іміджу, так і елементи, які можуть та повинні змінюватись. Основні характеристики фірмового стилю – це постійні елементи, які роблять фірму пізнаваною за різних умов, у будь-яких ситуаціях. Логотип фірми, комерційна марка або марка послуги, фірмове гасло виступають основними характеристиками фірмового стилю. *Логотип* – коротке текстове позначення, що складається з одного слова або поєднання кількох слів і править за символічне позначення фірми, її продукту тощо. Марка фірми є юридично визнаною і захищеною назвою. *Марка* – це словесне, графічне позначення чи їх комбінація, що скорочено ідентифікує виробника та його продукцію. Марку фірми найчастіше називають *фірмовим знаком*. Термін «фірмовий знак» об'єднує два поняття – власне фірмовий знак (знак послуги) і товарний знак, який виробник використовує для ідентифікації та відмінності своїх товарів від конкурентів. Знак повинен бути простим для сприйняття та об'єднуватись із текстом та іншими елементами. У сучасних візуальних комунікаціях розрізняють три основні групи знаків: 1) зображувальні, котрі komponуються малюнком, що символізують товар, послугу, традиції або історію фірми; 2) шрифтові (логотипи), котрі komponуються одною або декількома літерами назви фірми. Повною або скороченою назвою, іноді це можуть бути і цифри; 3) комбіновані [1].

Індивідуалізується продукція виробника чи послуга посередника за допомогою ще одного знаку – торговельної марки. *Торговельна марка* – це образний, текстовий або комбінований знак, який вирізняє товар серед аналогічної продукції та законодавчим способом відстоює інтереси певної фірми при його реалізації. Основні функції марки: марка відокремлює товар чи послугу від аналогічної продукції; знайомить з товаром, послугою, виробником, посередником, організацією, фірмою; створює імідж фірми, товару, послуги; викликає конкретний емоційно-почуттєвий ряд; спонукає споживача до конкретної дії, впливає на його поведінку.

Константою фірмового стилю виступають *кольори фірми* – кольорова гама, традиційно вживана чи зареєстрована в якості елемента марки. Таким постійним набором кольорів, певним чином розташованих на площині, фірма оформлює упаковку своєї продукції, робочий одяг працівників, фірмові видання, візуальні засоби комунікації тощо. За допомогою традиційних фірмових кольорів у споживача створюється цілісний, єдиний образ фірми, марки, виробів. Завдяки їх використанню відбувається краща ідентифікація виробника та його продукції у ринковій стихії. Це сприяє посиленню зацікавленості у продуктах фірми, котра оцінюється як респектабельний і надійний партнер. Дизайн фірмових кольорів вимагає передусім вибір кольорового поєднання, котре як найкраще буде відповідати «духові марки».

Основною константою фірмового стилю виступає гасло товару, групи товарів чи фірми. *Гасло* – це певний вислів, складниками якого є дані про фірму, товар, торговельну марку, послугу, місце продажу. Він покликаний коротко охарактеризувати їх особливість, наміри виробника чи власника, авторське бачення своєрідності завдань діяльності фірми, функцій товару. Гасло має бути чітким, коротким, легким для вимови і запам'ятовування висловом. Його застосовують як важливий рекламний засіб. Елементами фірмового стилю, за умови їх художнього оформлення, можуть також стати різноманітні ділові документи, які виготовляються фірмою з використанням основних констант. До них належать: фірмовий бланк; діловий конверт; візитна картка керівників фірми; запрошення на заходи, що проводяться фірмою; цінник; ярлик; реєстраційна папка; поштова листівка; типовий проспект; рекламний плакат фірми тощо.

Сьогодні створюють уже не товари, а бренди. Бренд – це те, що приносить компанії додатковий прибуток на конкурентному ринку, а споживачеві – внутрішній комфорт і задоволення. Бренд виражає певну систему цінностей, культуру й образ цільової аудиторії, виражених у комунікаціях. У той же час бренд-менеджери постійно займаються: 1) розширенням бренду – використанням ім'я бренду для нового товару або видів послуг;

що виходять на суміжний цільовий сегмент або товарну категорію; 2) використання ребрендингу – знаходження нової позиції для бренду і модифікації ідентичності бренду, перепозиціонування бренду; Ребрендинг – це не просто зміна логотипа, нової упаковки і агресивна компанія з просування марки /продукту на ринку. Ребрендинг – це глибинний стратегічний процес, який потребує зміни позиціонування бренду продукту/компанії в цілях створення нової цінності бренду та підвищення інтересу і лояльності з боку споживачів; 3) використання реклами – неособисті форми комунікації, здійснювані за допомогою платних засобів поширення інформації з чітко вказаним джерелом фінансування; діяльність з регулювання процесу споживання в коверкінг-центрі.

У той же час культивується і товарний бренд – цілісний образ бренду, що включає емоційні, культурні асоціації та фізичні особливості товару або послуги. Виділяється і створений знак – позначення, службовці для індивідуалізації товарів, виконуваних або послуг юридичних або фізичних осіб, застосування яких регламентується законом. Таким чином, основними елементами фірмового стилю є товарний знак, фірмовий шрифтовий напис (логотип), фірмовий блок, гасло (слоган), кольори, комплект шрифтів, а також інші постійні елементи, які включають сувенірну рекламу, друковану продукцію, елементи діловодства, пакувальний папір та зображення товарного знака чи логотипу на транспортних засобах [2].

Таким чином, можна зробити висновки, що складові фірмового стилю упаковки тісно пов'язані з функцією упаковки як носія реклами. Дослідження ролі фірмового стилю у контексті сучасних цифрових технологій та автоматизованих процесів створення упаковки включають аналіз, як цифрові інструменти трансформують підходи до дизайну та комунікації через упаковку. Має велике значення вивчення інноваційних підходів до поєднання візуальної привабливості упаковки з її функціональністю та екологічністю, що є важливим трендом сучасності. Аналіз впливу фірмового стилю упаковки на споживачські рішення враховує психологічні та соціокультурні фактори. Розгляд фірмового стилю виступає як інструмент формування «зеленого» іміджу бренду через екологічно свідому упаковку. Інтеркультурний підхід сприяє вивченню особливостей створення фірмового стилю упаковки для різних ринків у контексті глобалізації та крос-культурної комунікації. Іміджева стратегія для стартапів і малих брендів включає нові ідеї щодо адаптації фірмового стилю в упаковці для невеликих компаній, які хочуть вирізнитися серед великих корпорацій. Тому дане дослідження може поєднувати маркетингові, дизайнерські та соціальні аспекти, що забезпечує міждисциплінарний підхід і актуальність для сучасної науки.

Список використаних джерел:

1. Рижова І. С., Прусак В. Ф., Мигаль С. П., Резанова Н. О. Дизайн середовища : словник-довідник / за ред. д.філософ.н., проф. І. С. Рижової. Львів: Простір-М, 2017. 360 с.
2. Прищенко С. В., Антонович Є. А. Основи рекламного дизайну / С. В. Прищенко, Є. А. Антонович ; за наук. редакцією проф. Є. А. Антоновича. Київ : НАКККиМ, 2017. 384 с.

УДК 741.5:655.234:316.77

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філософ.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

ДЕРКАЧОВА АННА СЕРГІЇВНА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, гр. УД-21

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМІКСІВ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ УКРАЇНИ: КУЛЬТУРНІ КОНТЕКСТИ, ІННОВАЦІЇ ТА РОЛЬ У СУСПІЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вивчення сучасної комікс-культури в Україні тільки починає свій розвиток. Це зумовлено, з одного боку, недостатньо сформованим об'єктом дослідження, а з іншого – впливом понад столітнього світового досвіду в різноманітних аспектах вивчення коміксів. Дослідницьке поле є дуже різноманітним і багатограним.

В українському науковому середовищі активно досліджуються історико-еволюційні аспекти коміксів, зокрема роботи таких авторів, як Б. Філоненко, Г. Онкович, А. Онкович та С. Підпригора. О. Колесник проводить типологічний аналіз ринку графічної прози, а Н. Космацька досліджує мову світових коміксів. Тематичне різноманіття українського коміксового ринку привертає увагу не лише науковців, а й журналістів, оглядачів та фанатів. Інтернет став важливим майданчиком для аналізу національної героїки. Хоча академічних робіт у цій сфері небагато, ринок українських коміксів активно обговорюється на спеціалізованих

та культурологічних сайтах. Наприклад, в журналі «Коло» представлені статті про історію дитячого українського коміксу та національні особливості книжкового ринку. Клуб любителів україномовної фантастики також публікує огляди вітчизняних фестивалів і конвентів, а також типологію українських коміксів у своєму альманасі.

Популяризація класичної літератури та історії через комікси має давню традицію, яка почалась з американського проекту *Classics Illustrated* (1941–1971) Альберта Кантера. У 1961 році в цьому виданні з'явився, мабуть, перший комікс з українським героєм – козаком у «Тарасі Бульбі». Сучасні графічні адаптації цього жанру стали дуже різноманітними, охоплюючи роботи відомих коміксистів, таких як Френк Міллер чи Джек Кірбі, а також серії коміксів від авторитетних видавництв, наприклад, *Brockhaus Literaturcomics*.

В Україні, з 2008 року, видавництво Грани-Т почало випускати серію «Класні комікси», що включала твори українських класиків, таких як Іван Франко та Микола Гоголь. Головною метою цієї серії, за словами редактора Лесі Пархоменко, є зацікавлення молодшої аудиторії та спонукання до читання оригінальних творів. Важливою подією стало видання графічного роману «Герой поневолі» за мотивами повісті Франка у 2014 році, а в 2017 році вийшов і другий том.

Українські комікси та графічні романи почали набувати популярності на початку 2010 рр., коли з'явилися перші видавництва, які почали видавати українські графічні романи: трилогія «Даогопак» (2012–2016), «Чуб: Зоряна байка про козаке Чубенко» (2013) від видавництва *NebesKey*; «Война богів» (2015), трилогія «Козаки на орбіті» (2013–2016), збірник «Саркофаг» («Сон», «Світ 912» і «Саркофаг», 2016) від Андрія Данковича; «Патріот. Атака Клонов» (2014) та «Патріот. Ренегат» (2016) від Вадима Назарова; «Герой мимоволі»; (2014) від видавництва Леополь Максим Оса (переклад з російської) (2011 та 2016); у 2013 р. брати-видавці Капранови презентували історію України, інтерпретовану коміксами.

У кінці 2010-х рр. почали перевидаватися українською мовою всесвітньо відомі комікси. Видавництво «Ірбіс Комікси», починаючи з 2015 р., почало перекладати на українську мову відому серію коміксів з Джеронімо Стілтоном, присвячену відомим подіям та особистостям в історії людства. Вже вийшли п'ять книг серії – «Відкриття Америки», «Таємниця Сфінкса», «Злочинці в Колізеї», «По слідах Марко Поло» і «Динозаври наступають». У кожному коміксі представлені історичні факти, читач проникає в захоплюючий сюжет і взнає багато цікавого про історію світу, серія виникла в Італії і стає самою популярною серією книг в Італії. В Україні поки що мало українських коміксів.

У Чернівцях видали українські комікси з незвичними для сучасних дітей героями. Замість Бетмена, Людини-павука і Супермена у центрі уваги – Кобзар, Кіборг, Укроп і Віра. Автор ідеї і створення комікса Леся Воронюк вважає, що комікси – це гарна можливість зацікавити дитину читанням, якщо дитина неохоче бере книжки в руки.

Комікси про українських супергероїв вже презентували у Чернівцях, їх видало місцеве видавництво. За словами основоположників коміксів в Україні, кожний випуск – це окрема пригода сміливців з суперможливостями – Віри, Кіборга та Укропа під керівництвом Кобзаря. Кіборг – це залізний воїн з Луганська з людським серцем, прототип українських солдат, який зараз воює на сході. Укроп – експерт трав з Карпат, який вміє не тільки лікувати травами, але й готувати з них зілля правди і спогадів. Віра – звична київська студентка-волонтер з вірою у перемогу добра, а Кобзар – сліпий преводир супергероїв, що вміє читати думки і телепатично спілкуватися з іншими.

В коміксах супергерої протистоять двоглавому орлу-людожеру і людям-монстрам, які продали душу і совість. В дитячому виданні їх називають уродинами чи колорадами. Перший випуск коміксів отримав назву «Врятувати жайворонка» – супергерої повинні врятувати раннього птаха, який кожного дня приносить сонце. У випадку невдачі на країну спуститься вічна темрява.

Крім того, комікси слугують не лише для популяризації класичної літератури, а й для передачі особистого досвіду авторів. Це може бути як відтворення буденності, так і зображення трагічних подій з життя в автобіографічних історіях. Також існує піджанр військових коміксів, що висвітлює події, пов'язані з війною, зокрема, конфліктами в Україні.

Сформування широкої аудиторії як ключового елемента розвитку комікс-культури в Україні ускладнюється через брак усталеної традиції читання коміксів, нерозвиненість ринку української графічної літератури та фінансові труднощі в просуванні цікавих і оригінальних проєктів. Проте сучасні українські комікси, представлені на різних медійних платформах, швидко виходять за межі вузького кола шанувальників і колекціонерів.

У національній коміксовій традиції козацтво є важливою темою, яка відображає образ сміливого, надійного та дотепного козака. Цей архетип, представлений у творах таких авторів, як В.Карпенко, О.Гайдученко, К.Сулима та інших, стає своєрідним українським супергероєм. Сучасні комікси органічно вплітають знайомі символи, такі як патріотизм, мужність та магічність, у свої сюжети та візуальний стиль, використовуючи елементи, як-от тризуб, козацька чуприна та шабля.

У серії коміксів В.Назарова «Патріот» та «Укрмен» Ф. Левченка і А. Тягура поєднуються сучасні реалії української історії з фантастичними сюжетами. Назаров зазначає, що збіги з реальними особами та подіями

не завжди випадкові. У коміксах «Характерник» та «Кобзар» козацький образ стає більш складним, поєднуючи історичні елементи з жанрами хорору та фентезі, такими як вампіри та вовкулаки.

Розмиття жанрів і міксування стилістичних технік є характерними рисами українського коміксу. Це підтверджує гіпотезу про одночасність героїчного коміксу, яка закріплює традиційні символи, одночасно випробовуючи їх через авторські сюжети. Ще однією причиною цього різноманіття є те, що український комікс часто залишається в межах самвидаву, що дозволяє авторам зберігати творчу свободу та незалежність від комерційних вимог.

Героїчний період національно-визвольних змагань став важливим джерелом натхнення для істориків, а комікси виявилися ефективним способом для популяризації цих знань. Особливо вражає пошук унікальної стилістики коміксів художника та сценариста Володимира Поліщука. У передмові до своїх робіт він зазначає, що його надихнули творіння Д. Кірбі та М. Міньоли, що пояснює незвичний для українських читачів стиль та кольорову палітру його арту. Як і в багатьох історичних коміксах, в кінці «Оборони Замостя» наведені цікаві факти про події, а також уривки з документальної хроніки та біографії героїв. Поєднання фактів, художньої вигадки та фантазії, незважаючи на можливі суперечки, стає звичною практикою як в історико-документальних, так і в воєнних коміксах.

Важливою рисою воєнного коміксу є його здатність пом'якшувати жорстокі та криваві сцени насильства, оскільки наголошення на цих аспектах може призвести до «втрати чутливості» в суспільстві. У контексті посттравматичного дискурсу сучасного коміксу особливо популярними стали персоналізовані історії та біографічні наративи. Графічний реалізм в таких творах акцентує увагу на важливих соціальних проблемах, залишаючи в пам'яті читачів образи та значення складних і трагічних подій.

Таким чином, в Україні комікси ще тільки отримали свій розвиток, вони не мають такої тисячолітньої історії, як це має місце в США. Можливо, що комікси – не є відображенням менталітету українського народу. Дана тема охоплює специфіку коміксів як графічного формату, їх роль у дизайні та суспільній комунікації.

Список використаних джерел:

1. Ольшанський Д. Комікс як засіб формування мовленнєвих механізмів у молодших школярів під час вивчення іноземної мови. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 3(28). С. 36–44.
2. Почепцов Г. Комікси як засіб трансляції соціальних смислів. Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі. Київ, 2013. 288 с.
3. Dittmar J. Comic-Analyse. GmbH, 2008. 220 p.

РИЖОВА ІРИНА СТАНІСЛАВІВНА,

д.філос.н., проф. кафедри дизайну

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9562-200X>

ТАРАНУХА ОЛЬГА СЕРГІЇВНА,

здобувач вищої освіти другого магістерського рівня, гр. БАД-533м

Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

**ПРОБЛЕМА УТИЛІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАНИХ ПАКУВАЛЬНИХ
МАТЕРІАЛІВ ТА РОЛЬ ЕКОДИЗАЙНУ УПАКОВКИ
МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Швидкий розвиток пакувальної індустрії, прагнення виробників виготовляти конкурентоспроможну продукцію в сучасній упаковці, відсутність в Україні єдиного, комплексного відпрацьованого механізму збирання, утилізації та переробки використаних таропакувальних матеріалів створюють загрозу для екологічної безпеки нашої держави. Європарламент ще 1991 року прийняв Європейську директиву щодо упаковки, в якій було чітко встановлено завдання прийняти особливі правові та адміністративні заходи для захисту довкілля, забезпечити рівні умови для конкуренції в галузі упаковки. У кожній розвиненій країні діє система з переробки й утилізації використаної тари та пакувальних матеріалів

З погляду екології, найкращі характеристики упаковок – тривалий строк експлуатації, багаторазове використання, незалежність від сировини у процесі переробки. Один із недоліків упаковок – висока початкова вартість. Упаковки багаторазового використання у п'ять разів дорожчі. До основних факторів, що визначають придатність повторно використовуваних упаковок, належить кількість пунктів відправлення й розподілу, ціна одно- і багаторазового застосування упаковок і вартість їх перевезення до місця повторного використання. Якщо вартість міцних упаковок багаторазового використання з тривалим строком експлуатації надто висока, то можна застосувати менш міцні альтернативні упаковки.

Сьогодні дуже багато уваги приділяється екологічному аспекту упаковки, бо проблема екології є дуже актуальною. Найвагомішою роботою з цього приводу є книга відомого американського дослідника Ф. Локса «Упаковка і екологія», у якій було розглянуто проблеми мінімізації відходів упаковки, їх знешкодження або утилізації. В Україні мало приділялось

уваги проблемам створення системи збору, сортування та переробки використаної тари й упаковки, питанням виховання населення країни для особистої участі у вирішенні цієї проблеми, як однієї з важливих щодо нашого майбутнього. На державному рівні було прийнято кілька важливих актів, зокрема Верховною Радою України – Закон «Про відходи». Для його виконання прийнято постанову уряду «Про створення державної компанії «Укртарапереробка», а постановою уряду № 408 регламентовано механізм збирання, сортування, транспортування, переробки і утилізації тари та упаковки. Враховуючи труднощі, пов'язані з виконанням згаданої постанови, уряд призупинив її дію. В Україні щороку збирається близько 6 млн. тон відходів, серед яких половина – це відходи використаної тари та упаковки. На жаль, майже зовсім зруйновано систему збору та утилізації відходів, яка існувала у минулі часи.

Шляхи і засоби стимулювання виробництва екологічно безпечних видів упаковки потребують двох аспектів. Самі пакувальні матеріали можуть сприяти охороні довкілля. Наприклад, на упаковці може міститися важлива інформація, необхідна для безпеки споживача, присвячена охороні довкілля, особливо в аварійних ситуаціях, повторного використання, для здійснення тих чи інших видів регенерації, рециркуляції. З іншого боку, пакувальні матеріали можуть значною мірою сприяти виникненню проблем, пов'язаних з організацією процесу видалення відходів.

Поширені три основних методи переробки відходів ПЕТ-матеріалів у виробі тривалого користування: хімічна переробка (гідроліз, гліколіз або метаноліз), отримання вихідних речовин (диметилфталату, терефталевої кислоти, етиленгліколю) і використання їх як сировини для поліконденсації або як добавки до первинних матеріалів. Переробка однорідних за складом відходів ПЕТ передбачає збір, сортування і миття двовісноорієнтованих ПЕТ-плішок, які після подрібнення, гранулювання, кристалізації і сушки можуть використовуватися для повторної переробки. Переробка з іншими полімерними матеріалами. Найбільш перспективним визнано метод отримання гранульованого матеріалу з якісними показниками, які мало відрізняються від звичайної сировини. Відходи, що переробляються, багаторазово

Екологічна сумісність полімерних упаковок значною мірою залежить від типу полімеру або від того, чи підлягає він повторному використанню. Якість повторно використаних матеріалів погіршується із збільшенням у них частки домішок. Полімерні компоненти, які підлягають переробці, мають певні обмеження гігієнічних норм, оскільки їх очищення досить трудомістке. Пластичні матеріали, як правило, не здатні до біохімічного розкладання і тому непридатні до компостування. Деякі

пластмаси містять стабілізуючі речовини або забарвлені пігменти, які часто включають метали. Хімічний склад пластичних матеріалів значною мірою визначає можливості їх спалювання, а також рівень викидів токсичних речовин.

Полівінілхлорид, який також є одним із видів термопластмас, більш ніж наполовину складається з хлору і тому під час його спалювання утворюється соляна кислота. Повторне використання тари для напоїв суттєво скорочує кількість відходів, а також сприяє збереженню сировини і енергії. Тому одним із критеріїв екологічної безпеки є більш широке використання багаторазових упаковок, які підлягають поверненню.

Полімери становлять вагому і все зростаючу частку у виготовленні пакувальних матеріалів. Їх використання негативно впливає на довкілля. Це пов'язано з тим, що в основному полімерні матеріали виробляються із природно-невідновлюючої сировини: нафти і газів. Їх запаси помітно вичерпуються, тому виникає необхідність у використанні полімерів, які б виготовлялися із природно-відновлюючих джерел сировини, наприклад дерев, рослин тощо. Важливим фактором, який впливає на погіршення екологічної обстановки, є повільний темп асиміляції відходів полімерних матеріалів під час виробництва і після використання. Приблизно протягом 80 років під дією світла, тепла, вологи і мікроорганізмів полімерний матеріал може деградувати настільки, що його компоненти будуть засвоєні природою. Всесвітня організація Greenpeace веде боротьбу проти застосування полівінілхлориду, оскільки залишки мономеру, які в ньому містяться, канцерогенні. Звалище полівінілхлориду – екологічна бомба повільної дії.

З екологічної точки зору, краще використовувати в упаковках харчових продуктів полімерні пластифікатори, міграція яких в упакований продукт у 20 разів менша, ніж, наприклад, ефірів адипінової кислоти. Тобто поліолефіни містять менше пластифікаторів, ніж полівінілхлорид. Шкідливі екологічні наслідки використаних упаковок харчової продукції на довкілля можна знизити різними способами: збиранням і вторинною переробкою використаних упаковок традиційними способами, застосуванням полімерних композицій, здатних переходити в розчин і підлягати вторинній переробці, розробкою і використанням біорозкладавальних полімерних матеріалів. Також запропоновано використовувати спеціальні нешкідливі речовини, які наносять на поверхню готових до вживання продуктів або напівфабрикатів, що виконують роль захисних упаковок. Ведеться пошук шляхів ефективного використання вторинних полімерів із використаних упаковок. Особливу увагу приділяють питанням збирання і повторного використання упаковок із поліетилентерефталату (ПЕТ). Сучасні

перетворення в галузі упаковки в основному базуються на її функціональному призначенні.

На розробку і застосування полімерних композицій, здатних розчинятись у воді та піддаватися вторинній переробці, направлені зусилля дослідників різних країн. Так, наприклад, у США створено новий полімер Enviroplast для заміни таких пакувальних матеріалів, як ПС, ПВХ і папір. Цей матеріал не містить крохмалю і не піддається біорозкладанню. Enviroplast допущений до контакту з харчовими продуктами, швидко розчиняється у гарячій воді, але не розчиняється у гарячих органічних речовинах. Із нього можна виготовляти кришки для пляшок з питною водою або використовувати у поєднанні з восковим покриттям. У США розроблено нову технологію виробництва саморозкладавальних полімерів. Розробка біорозкладавальних полімерів базується також на використанні крохмалю в якості наповнювач. Наприклад, у Канаді планується виготовлення плівкових виробів з поліпропілену (ПП) з крохмальним наповнювачем. Це сприяє саморозкладанню ПП під дією оточуючих факторів. У США створено новий термопластичний полімер Novon, який здатний до біодеградації в аеробних і анаеробних умовах у присутності вологи. Він переробляється у вироби екструзією, литтям і поливом. Застосовується для одноразових упаковок як саморозкладавальний матеріал для харчової промисловості та інших галузей. За своїми механічними властивостями він займає проміжне місце між ПС і ПП.

Таким чином, екологічності, екологічної упаковки та екодизайну стала все більш популярною. На споживчому ринку постійно з'являються нові молочні екобренди, причому екологічність цих брендів виражається не тільки в властивостях самого продукту, але і / або в його упаковці. Екодизайн – це нове, розвивається напрям в дизайні, спрямоване на захист навколишнього середовища протягом усього життєвого циклу товару. Особливу увагу екологічний дизайн приділяє питанням: споживання ресурсів; безпеки використання товарів; безпеки і простоти утилізації товарів. Найбільш затребуване напрям екодизайну для натуральних продуктів, що не мають штучних добавок і консервантів, наприклад, молочної продукції. Принципи екодизайну для молочних продуктів застосовуються, в першу чергу, до матеріалу упаковки. Як правило, застосовується упаковка, придатна для вторинної переробки, або упаковка з натуральних природних матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Проект закону України про упаковку та відходи з упаковки [Електронний ресурс]. *Законодавство України*. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH33W00A.html

2. Ганоцька О. В. Новітні тренди у сучасному дизайні упаковки. *Вісник ХДАДМ* : зб. наук. пр. Серія: Мистецтвознавство /за ред. В. Даниленка. Харків : ХДАДМ, 2013. № 2. С. 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2013_2_6 (дата звернення: 27.07.2019).

3. Маслоківська А. Тенденції розвитку ринку молочної продукції в Україні у контексті маркетингового підходу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 8. С. 73–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2014_8_19 (дата звернення: 15.10.2019).

4. Шендерівська Л. П., Савенок Д. А. Тенденції розвитку ринку упаковки України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/16-2016/23.pdf> (дата звернення: 03.08.2019).